

POTVRDA – SAKRAMENT PUNINE DARA DUHA SVETOGA

Marin ŠKARICA, Split

Sažetak

Većina teologa polazi od učinaka potvrde da bi došli do njezinih bitnih teoloških vlastitosti. Autor u ovim svojim razmišljanjima ne polazi od učinaka nego od spasenjskog događanja, koje je Krist izvršio vazmenim otajstvom, obdaren kod krštenja na Jordanu posebnom snagom Duha Svetoga za svoje mesijansko poslanje. Slično se dogodilo na dan Pedesetnice, kad se posebna snaga Duha izlila na apostole i osposobila ih za njihovo apostolsko poslanje, da u ime Krista rade na spašavanju svijeta. Isto se događa u potvrdi, gdje se Duh Sveti izliva na potvrđenike za njihovo poslanje, da s Kristom u Crkvi nastave spašavati ljude. Autor se ograničava na prikazivanje dva glavna i bitna teološka vida potvrde, koja su dosad slabo ili nedovoljno rasvijetljena: u potvrdi se prima punina dara Duha Svetoga, Duha Jordana i Pedesetnice, a taj dar Duha i u potvrdi se prima za poslanje, za sudjelovanje u spasenjskom događanju. Ovo je jedan posve novi način prikazivanja bitnog teološkog značenja potvrde. Autor svoja razmišljanja temelji na Svetom pismu, tradiciji, teologiji i dokumentima Drugoga vatikanskog sabora, te posaborskim odlukama i novim obrednicima. Tvrdnja, da potvrda daje puninu dara Duha Svetoga, proizlazi iz jedinstva sakramenata inicijacije, gdje je potvrda drugi stupanj, zatim iz djelovanja Duha Božjega u Bibliji, iz činjenice da se Duh Sveti prima već u krštenju, koje potvrda upotpunjuje. Na kraju autor pruža i jedan posve novi prijedlog, do sada široj teološkoj javnosti gotovo nepoznat, kako sačuvati jedinstvo i ustaljeni redosljed sakramenata inicijacije primajući ih u dječjoj dobi, a onima koji nakon toga prođu temeljitu mistagošku vjersku pouku, pružiti prigodu da u zreloj mladenačkoj dobi u svečanom činu javno pred Crkvom prihvate svoju vjeru i time u stvari postanu pravi svjesni članovi Crkve. I ovaj prijedlog vrijedan je pažnje. Autor ga podržava. Nakon svega iznesenog može se zaključiti da ovaj rad donosi nova razmišljanja i nudi rješenja. Stoga ima svoju teološku vrijednost i znanstvenu izvornost.

Ključne riječi: potvrda, kršćanska inicijacija, jedinstvo sakramenata inicijacije, krštenje na Jordanu, Pedesetnica, Duh Sveti, dar Duha Pedesetnice, potvrđenik, mesijansko poslanje, kršćansko poslanje, spasenjsko događanje, mistagoške pouke.

Uvod

O sakramentu potvrde, o njegovom povijesnom razvoju, o njegovoj teologiji i pastoralu, kao i o svemu što prati njegovo podjeljivanje mnogo je napisano, po-

sebno nakon Drugoga vatikanskog sabora. Osobita pažnja poklanja se prikazivanju njegovih temeljnih teoloških značajki pod raznim vidovima, kao i pastoralnih i obrednih pitanja, koja se pojavljuju kao posljedica onih teoloških. Ipak, i u sadašnjem razmišljanju sakrament potvrde prvenstveno se promatra u pastoralnom vidu, ali problem potvrde, uostalom kao i drugih sakramenata, prvenstveno je teološki problem, pa se ispravna pastoralna rješenja trebaju tražiti i pronalaziti poštivajući teološko-obredne vlastitosti ovog sakramenta.¹

U pokušaju prikazivanja raznih teoloških vidova i pastoralnih problema potvrde, u suvremenoj bibliografiji posebno se naglašava povezanost sakramenata kršćanske inicijacije, zajednička priprava i slavlje tih sakramenata, zatim odnos potvrde sa sakramentima krštenja i euharistije, dob primanja potvrde, te još neki teološki vidovi ovog sakramenta. Ovi brojni pokušaji, posebno oni koji se pojavljuju nakon Drugoga vatikanskog sabora i objavljivanja *Reda potvrde* i Apostolske konstitucije o sakramentu potvrde Pavla VI. *Divinae consortium naturae* (1971. godine), doprinijeli su boljem upoznavanju teologije i određivanju bitne uloge sakramenta potvrde, ali smo još uvijek daleko od zaokružene cjelovite i jasne teologije ovog sakramenta i zadovoljavajuće obredne prakse. Još uvijek shvaćanje ovog sakramenta nije dovoljno kristološki usmjereno i utemeljeno.

»Sve ovo nije drugo nego posljedica teologije, koja se navikla sve sakramente smjestiti na isti plan, zaboravljajući da sakramenti »inicijacije« ili kršćanske »posvete« tvore nedjeljivo jedinstvo, jer su za svakoga nužni sastavni dijelovi »suobličenja« Kristu, a to je sam razlog otajstva spasenja. Ovome se pridodaje da je naša teologija, kako je poznato siromašna u »pneumatološkom« pogledu, svela potvrdu na čisto i jednostavno »proglašavanje« vjere kršćanskoj zajednici. Nažalost i mnogi današnji takozvani »pastoralni« stavovi pokazuju da je teologija siromašna »Duhom Svetim«, također i u katoličkoj sredini dovela da se više ne shvaća pravo mjesto i pravo značenje potvrde u kršćanskom životu, premda se kao obred zadržala u katoličkoj religiji.«²

Očito je da teologija još nije rekla zadnju riječ o svim bitnim teološkim vidovima sakramenta potvrde, pa je time otvoren prostor daljnjem teološkom produbljivanju problematike ovog sakramenta. Sveto pismo i zdrava crkvena tradicija bitni su izvori i polazišta utemeljenog teološkog razmišljanja o svakom, pa tako i o ovom sakramentu. »Drugi vatikanski sabor, premda nije ušao u (ovu) teološku raspravu, mada je ona na njega utjecala, i premda nije predložio novu teologiju potvrde, nadahnua je nova usmjerenja i pravce istraživanja: upozorio je

¹ Usp. A. NOCENT – S. MARSILI, »Problemi contemporanei della iniziazione cristiana«, u: *La confermazione e l'iniziazione cristiana*, Quaderni di Rivista Liturgica, br. 8, Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1967., str. 29.

² Uvodnik, u: *Rivista Liturgica* 59 (1972.), br. 3, Elle Di Ci, Torino-Leumann, str. 307–308.

na jedinstvo sakramenata kršćanske inicijacije i potvrdio da je potvrda zajedno s krštenjem temelj svećeničkog, proročkog i kraljevskog djelovanja vjernika ... Novo (posaborsko) obredno uređenje potvrde ... predstavlja organički i potpuni pregled, nanovo dobiva ne male zaboravljene vrijednosti, izražava i pastoralnu osjetljivost Crkve našega vremena i stoga tvori nezaobilaznu točku povezivanja i poredbe s teologijom i praksom. Novim uređenjem Crkva je postala svjesna da potvrda nije jednostavna obredna kretnja, nego kvalificirani i odlučujući čin za onoga koji je kršten i trenutak koji objavljuje osobni identitet zajednice koju pokreće Duh Sveti i njezino vlastito poslanje u svijetu, prema kojemu ju je usmjerio Duh Uskrsloga.«³

Nas na poseban način zanima teologija sakramenta potvrde i razni teološki problemi ovog sakramenta u svjetlu Drugoga vatikanskog sabora i posaborskih dokumenata i obrednika. U dokumentima Drugoga vatikanskog sabora, kao i onim poslije sabora i posebno u *Prethodnim napomenama u Redu potvrde*, mogu se uočiti specifični učinci sakramenta potvrde, a to su suobličenje Isusu Kristu – svećeniku, proroku i kralju, potpuno ucjepljenje u Crkvu kao Božji narod i primanje punine dara Duha Svetoga, Duha Pedesetnice. Ostvarenje učinaka potvrde omogućuju posebne teološke značajke ovog sakramenta, među kojima posebno značenje imaju dvije: prvo, da je potvrda jedan stupanj, etapa na putu kršćanske inicijacije i drugo, da ona označuje daljnji razvoj i upotpunjenje krsne stvarnosti, da je ona u stvari punina dara Duha Svetoga. Stoga smatramo da nam crkveni dokumenti i suvremena teologija daju uporište da sakrament potvrde promatramo kao *sakrament punine dara Duha Svetoga*, koji kršćaninu daje poslanje i osposobljava ga da *djeluje s Kristom za spas svijeta*. Ove teološke značajke potvrde su veoma važne, one se ponešto spominju u raznim razmišljanjima teologa, ali o njima sustavno i cjelovito, barem kod nas, nije do sada pisano.

Upravo stoga smo odlučili u ovom radu ograničiti se na prikazivanje samo ova dva temeljna vida sakramenta potvrde. Naime, prikazat ćemo potvrdu kao *sakrament punine dara Duha Svetoga, Duha Svetoga Pedesetnice*, kojim bivamo osposobljeni za kršćansko poslanje, da kao kršćani *djelujemo s Kristom za spas svijeta*. Stoga smatramo da će ovaj rad pridonijeti daljnjem rasvjetljavanju teološke problematike sakramenta potvrde, a tim samim i plodonosnijoj suvremenoj pastoralnoj praksi ovog sakramenta.

³ R. FALSINI, »Confermazione«, u: D. SARTORE – A. M. TRIACCA (uredili), *Nuovo dizionario di liturgia*, Edizioni Paoline, Rim, 1983., str. 271–272.

1. Potvrda – punina dara Duha Svetoga

1. 1. Potvrda je drugi stupanj na putu kršćanske inicijacije

Jedinstvo triju sakramenata kršćanske inicijacije ima svoje temeljno teološko opravdanje, ali i opravdanje u ciljevima koje ti sakramenti žele postići. Ovo jedinstvo temelji se na jedinstvu pashalnog otajstva, jer ova tri sakramenta označuju i ostvaruju to isto otajstvo, to jest oni postupno omogućuju i ostvaruju suobličenje vjernika Kristu u Crkvi. Tek primanjem svih triju sakramenata inicijacije vjernik darom i snagom Duha umrlag i uskrslog Gospodina biva potpuno ucijepljen u Kristovo pashalno otajstvo, pritetelovljen Božjem narodu Novoga zavjeta, postaje novi, pashalni čovjek, prima puninu Duha Svetoga i time postiže svoj puni kršćanski i crkveni identitet. Stoga ovo »jedinstvo ne proizlazi iz odredbe Crkve..., nego se temelji na spasenjskom događanju... Kršćanska inicijacija je prvo sudjelovanje u vazmenom otajstvu te povezanost potvrde s krštenjem 'označuje jedinstvo vazmenog otajstva, uski odnos između poslanja Sina i izlivanja Duha Svetoga'«⁴. Crkvena tradicija nam svjedoči da od samih početaka Crkve postoji svijest da kršćansku inicijaciju sačinjavaju tri sakramenta: krštenje, potvrda i euharistija. Jedinstvo tih sakramenata smatrano je njihovom važnom i bitnom značajkom. Međutim kroz cijelo prvo tisućljeće nije poznato neko posebno potvrdno slavlje, nego se ti sakramenti dijele u jedinstvenom susljednom obredu i to kronološki ustaljenim redom. Stoga se, barem u prva tri stoljeća, i nije postavljalo pitanje postojanja sakramenta potvrde.⁵ »U prvim stoljećima potvrda je sačinjavala uglavnom jedinstveno slavlje s krštenjem tvoreći s njime, prema izrazu svetog Ciprijana, 'dvostruki sakrament'.«⁶ Tako je »put ucjepljenja u Crkvu, barem što se tiče njenih ranih početaka, bio jedinstven. Kao završetak katekumenata u uskrsnoj noći podjeljivali su se zajedno sakramenti krštenja, potvrde i euharistije. Sva tri su sakramenta 'posrednici' Duha Svetoga«⁷. Konačno odvajanje potvrde od krštenja, kad se radi o krštenju djece, dogodilo se samo u zapadnoj tradiciji tek od XIII. stoljeća i to zbog izvanjskih a ne teoloških razloga. U istočnoj tradiciji to jedinstvo sačuvano je uvijek. Ipak kod podjele sakramenata kršćanske inicijacije odraslima i na Zapadu je uvijek zadržana njihova podjela u jedinstvenom susljednom kronološki ustaljenom redosljedu. Ovo odvajanje potvrde od krštenja i njezino podjeljivanje u kasnijoj dobi dovelo je do toga da potvrda nije više nužno bila drugi stupanj na putu

⁴ R. FALSINI, »La cresima nel quadro della iniziazione: rapporto con il battesimo«, u: *Mysterion, nella celebrazione del Mistero di Cristo, La vita della Chiesa, Miscellanea liturgica in occasione dei 70 anni dell'Abate Salvatore Marsili, Elle Di Ci, Leumann (Torino), 1981.*, str. 452.

⁵ Usp. Isto, str. 453.

⁶ *Katekizam Katoličke Crkve* (dalje *KKC*), HBK, Zagreb, 1994., br. 1290.

⁷ M. PRANJIC, »Kateheza u službi sakramenta potvrde«, u: *Kateheza* 4 (1982.), br. 4, str. 9.

kršćanske inicijacije, a to je značilo i teološko osiromašenje, jer se u teološkim razmišljanjima potvrda sve više počinje promatrati kao zasebni sakrament, a time se gubi i pravi teološki temelj i smisao sakramenata inicijacije.⁸

Drugi vatikanski sabor želi vratiti kršćanskoj inicijaciji onaj prvotni teološki i pastoralni smisao i jedinstvo. Govoreći o potvrdi kao stupnju na putu pristupa u kršćanstvo, naglašava: »Neka se nanovo sastavi novi obred potvrde, da bude jasnija nutarnja veza tog sakramenta s čitavom kršćanskom inicijacijom.«⁹ Sabor jasno kaže da tek primanje sva tri sakramenta inicijacije omogućuje vjernicima potpuno pritjelovljenje Kristovoj Crkvi: »Vjernici, već obilježeni svetim krstom i potvrdom, primanjem euharistije posvema urastaju u Kristovo tijelo.«¹⁰ Još jasnije to kaže na drugom mjestu: »Vjernici, po krštenju uključeni u Crkvu, određeni su za bogoslužje kršćanske vjere po neizbrisivom bilježu krštenja... Sakramentom potvrde još su savršenije vezani uz Crkvu, nadareni su posebnom jakošću Duha Svetoga, i tako su više obvezani da kao pravi Kristovi svjedoci i riječju i djelom šire i brane vjeru. Imaju dio u euharistijskoj Žrtvi, izvoru i vrhuncu cijeloga kršćanskog života, prinose Bogu božansku Žrtvu i sebe s njom; tako svi bilo prinosom bilo svetom pričešću izvršuju svoj dio u liturgijskom činu.«¹¹ Također u istom smislu Sabor kaže da su vjernici Kristu »krstom, potvrdom i euharistijom pritjelovljeni i upriličeni.«¹² Sabor na ovaj način želi istaknuti teološku stvarnost, da su sakramenti inicijacije međusobno bitno povezani i da su oni stupnjevi koji progresivno od krštenja vode vjernike do milosne punine u euharistijskom zajedništvu i blagovanju. Ovo, što je Sabor odredio i naglasio, još jasnije naglašavaju knjige posaborske liturgijske reforme. Tako *Red krštenja djece* kaže: Vjernici »krštenjem pritjelovljeni Kristu, uključuju se u Božji narod..., postaju novo stvorenje iz vode i Duha Svetoga, pa se zovu i jesu djeca Božja. Obilježeni u potvrdi darom tog Duha, još se savršenije upriličuju Gospodinu i napunjavu Svetim Duhom, da svjedočeći za njega pred svijetom što prije privedu Kristovo tijelo do punine. Sudjelujući napokon u euharistijskom sastanku, blaguju tijelo Sina čovječjega i piju njegovu krv, da prime život vječni i da izraze jedinstvo Božjega naroda... Tri se sakramenta kršćanske inicijacije tako međusobno spajaju da privode k punom uzrastu Kristove vjernike, koji u Crkvi i u svijetu izvršuju poslanje svega kršćanskoga naroda«¹³. Novi *Red pristupa odraslih u kršćanstvo* na više mjesta ističe bitnu povezanost sakramenata inicijacije, bilo da

⁸ Usp. R. FALSINI, »Confermazione«, *nav. dj.*, str. 274–278.; ISTI, »La cresima nel quadro...«, *nav. dj.*, str. 451–452.

⁹ Koncilska Konstitucija o svetog liturgiji *Sacrosanctum Concilium* (dalje SC), br. 71.

¹⁰ Dekret o službi i životu prezbitera *Presbyterorum ordinis* (dalje PO), br. 5.

¹¹ Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* (dalje LG), br. 11.

¹² Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve, *Ad gentes* (dalje AG), br. 36.

¹³ *Rimski obrednik*, »Red krštenja«, *Opće napomene*, KS, Zagreb, 1970., br. 2.

se dijele odraslima ili djeci koja se krštavaju u dobi vjeronauka.¹⁴ I novi *Red potvrde* ističe da je ovaj sakrament stupanj na putu pristupa u kršćanstvo: »Oni koji su kršteni nastavljaju put pristupa u kršćanstvo sakramentom potvrde, kojim primaju Duha Svetoga što ga je Gospodin na dan Pedesetnice poslao nad apostole.«¹⁵ Veza između krsta i potvrde očituje se i u preporuci u novom obredniku da krsni kum bude i kum na potvrdi kao i obnovom krsnih obećanja u samom obredu potvrde.¹⁶ Na poseban način je ova bitna povezanost sakramenta kršćanske inicijacije više puta istaknuta u Apostolskoj konstituciji o sakramentu potvrde pape Pavla VI. *Divinae consortium naturae*. U njoj stoji: »Vjernici, po krštenju nanovo rođeni, jačaju se sakramentom potvrde, a zatim hrane hranom vječnoga života u euharistiji te tako tim sakramentima pristupa u kršćanstvo sve više primaju bogatstvo božanskoga života i napreduju prema savršenoj ljubavi ... Valja sada objaviti i Red potvrde kako bi jedinstvo pristupa u kršćanstvo došlo jasno do izražaja ... Ovih posljednjih godina pomno se radilo i proučavalo kako obnoviti slavljenje ovog sakramenta (potvrde). Bila je namjera da se jasnije istakne nutarnja veza ovog sakramenta s čitavim pristupom u kršćanstvo. Veza pak koja potvrdu povezuje s ostalim sakramentima pristupa u kršćanstvo jasnije se očituje ne samo u tome da obredi budu međusobno tješnje povezani već se očituje također kretnjama i riječima kojima se podjeljuje sama potvrda.«¹⁷ I *Katekizam Katoličke Crkve* naglašava povezanost sakramenata inicijacije: »Zajedno s krštenjem i euharistijom sakrament potvrde tvori cjelinu 'sakramenata kršćanske inicijacije', jedinstvo koje treba čuvati.«¹⁸

Iz navedenog je očito da Drugi vatikanski sabor i posaborski dokumenti traže da se potvrdi vrati onaj položaj u sakramentima kršćanske inicijacije, koji je ona imala u crkvenoj tradiciji prvog tisućljeća. Prema toj tradiciji »potvrda je drugi sakrament, nalazi se na srednjem položaju između krštenja i euharistije, predstavlja drugi stupanj puta prema punom ulasku u otajstvo Krista i Crkve«¹⁹. Premda nam obnovljeni obred sakramenta potvrde ne pruža cjelovitu teologiju ovog sakramenta, ipak je traženje da se potvrda ponovo smjesti u okvir sakramenata inicijacije i da se slavi u uskoj povezanosti s krštenjem i euharistijom, poticaj na promišljanje njezina značenja i teologije, koji se potpunije mogu sagledati u tom dinamičnom međuodnosu. Krštenje je sakrament kojim se rađamo za dje-

¹⁴ Usp. *Rimski obrednik*, »Red pristupa odraslih u kršćanstvo«, Opće napomene, br. 2; »Prethodne napomene«, br. 2, KS, Zagreb, 1982., 27–36

¹⁵ *Rimski pontifikal*, »Red potvrde«, Prethodne napomene, KS, Zagreb, 1982., br. 1.

¹⁶ Usp. *Isto*, br. 5; 23.

¹⁷ PAPA PAVAO VI., Apostolska konstitucija o sakramentu potvrde *Divinae consortium naturae*, u: *Red potvrde*, str. 7–8.

¹⁸ *KKC*, br. 1285.

¹⁹ R. FALSINI, »Confermazione«, nav. dj., str. 285.

cu Božju, postajemo članovi Crkve, ali i potvrda u određenom smislu također spada u rađanje kršćanina, jer ona izražava, razvija, dovršava i usavršava krsnu stvarnost. Taj »razvoj prvenstveno se odnosi na sakramentalnu stvarnost krštenja, rađanje novog čovjeka i njegovo ucjepljenje u otajstvo Krista i Crkve. Krštenje i potvrda, moglo bi se reći, sačinjavaju cjelinu koja se slavi u dva vremena: oba sakramenta suobličuju Kristu i pridružuju Crkvi za poslanje u svijetu, vjernika čine novim bićem u Kristu uskrsnom i oživljuju ga njegovim Duhom. Krštenje i potvrda su dvije komplementarne stvarnosti uspostave kršćanskog bića. Problem se ne sastoji u pitanju što bi potvrda donosila novo i više, nego naprotiv koje vidove vazmene i crkvene stvarnosti ističe. Kristovo vazmeno otajstvo ovdje je izrečeno u duhovskom otajstvu, dok pritelovljenje Crkvi zajednici koju oživljuje Duh obuhvaća posebnu i aktivnu ulogu potvrđenika«²⁰.

Potvrda je bitno povezana s Pedesetnicom, događajem spasenja kad se dogodilo prvo i potpuno izlivanje Duha. Pashalno otajstvo usmjereno je prema Pedesetnici i u njoj se ostvaruje, jer preporođenje snagom otajstva Kristove smrti i uskrsnuća zahtijeva sudjelovanje u duhovskom daru, u kojem uskrsnuli i proslavljeni Krist izliva puninu novog života na cijelu zajednicu vjernika. Na ovaj način, umjesto da promatramo učinke potvrde, u centar dolazi spasenjsko događanje po kojem potvrđenik postaje dionik pashalnog otajstva, koje je dobilo konačno ostvarenje u daru Duha Svetoga, koji je sišao na Isusa kod krštenja na Jordanu i uveo ga u njegovo mesijansko poslanje, te se izlio na apostole na početku njihova poslanja, da oni nastave Kristovo djelo spasenja. Jednako se izliva i na potvrđenika za njegovo poslanje, da on u Crkvi radi za spasenje svijeta.²¹

Krštenje i potvrda vode nas prema vrhuncu Kristova vazmenog i duhovskog otajstva, prema euharistijskom zajedništvu, izvoru jedinstva i života. Naime, »euharistija je vrhunac kršćanske inicijacije, a potvrda nas upućuje prema tom vrhuncu, jer kršćanin u najvišem stupnju ostvaruje svoje kršćanske vlastitosti, svoje poslanje i svoje svjedočenje te postiže punu kršćansku zrelost u slavljenju pashalnog misterija, to jest u slavljenju euharistije«²². U ovom je i temelj bitnog jedinstva i povezanosti ovih triju sakramenata. »Jedinstvo potvrde s krštenjem i euharistijom prethodi bilo razlikovanju bilo eventualnom odvajanju: kadgod bi se dogodilo da (potvrda) izgubi povezanost s krštenjem i euharistijom, zamračilo bi se njezino karakteristično obilježje, njezina identičnost sakramenta kršćanske inicijacije. Preporođeni u Kristu i oživljeni njegovim Duhom, oni koji su sudjelovali u vazmenom otajstvu sastaju se da zajedno slave spomen-čin smrti i uskr-

²⁰ Isto.

²¹ Usp. R. FALSINI, »La cresima nel quadro della iniziazione...«, *nav. dj.*, str. 441–456.

²² M. ŠKARICA, »Pastoralno-liturgijski vid sakramenta potvrde«, u: *Služba Božja* 17 (1977.), br. 3, str. 227; usp. *Red potvrde*, br. 13; *PO*, br. 5; 38; *LG*, br. 11.

snuća, da bi obredno oživjeli krsnu i potvrdnu milost. Usmjerenje potvrde euharistiji veoma dobro se shvaća polazeći od povezanosti koja ujedinjuje tri sakramenta: Duha Kristova, koji ima ulogu dovesti njegovo djelo do ispunjenja. Krist upravo preko euharistije ujedinjuje i gradi svoju Crkvu, čini je svojim tijelom i svojim duhom.²³

Potvrda kao drugi stupanj na putu uvođenja u kršćanstvo, znači daljnje usavršenje krsne milosne stvarnosti, to je napredovanje na putu ostvarivanja Kristova vazmenog otajstva i formiranja njegova mističnog Tijela, Crkve, koje svoj vrhunac postiže u zajedničkom euharistijskom blagovanju. Stoga, potvrda odgođena na zreliju dob i nakon primanja euharistije, i time odvojena od njezina izvornog drugog stupnja inicijacije, osiromašena je teološki i praktično, jer postaje na neki način drugotni, izolirani sakrament i u opasnosti je da izgubi svoj dinamizam i svoje izvorno temeljno teološko značenje, koje ona ima na putu kršćanske inicijacije, to jest da vjerniku darom punine dara Duha Svetoga pomogne u njegovu suoblikovanju Kristovu vazmenom otajstvu i u njegovu ucjepljenju u mesijansku zajednicu vjernika, te ga osposobi za posebno poslanje u Kristovoj Crkvi.²⁴

Stoga je posve razumljivo da saborski i posaborski crkveni dokumenti i većina suvremenih teologa posve jasno ističu, da su sakramenti kršćanske inicijacije međusobno bitno povezani i da je euharistijska gozba dovršetak uvođenja u otajstvo Krista i Crkve, te bi u redovitoj pastoralnoj praksi trebalo održavati teološki utemeljeni redosljed sakramenata inicijacije, gdje je potvrda smještena između krštenja i euharistije.²⁵ Ipak se dopušta biskupskim konferencijama, kad su u pitanju djeca, da mogu iz važnih pastoralnih razloga i odstupiti od tradicijom i teologijom utemeljenog, te najnovijim saborskim i posaborskim crkvenim dokumentima ponovo uspostavljenog i preporučenog redosljeda, te odrediti zre-

²³ R. FALSINI, »Confermazione«, nav. dj., str. 285.

²⁴ Usp. I. BIFFI, »Riflessioni teologiche sul Nuovo 'Ordo Confirmationis'«, u: Rivista liturgica 59 (1972.), br. 3, Elle Di Ci, Torino-Leumann, str. 316–318; M. ŠKARICA, nav. dj., str. 226–227; N. BULAT, »Suvremena teološka problematika sakramenta potvrde«, u: *Služba Božja*, 17 (1977.), br. 3, str. 222–225.

²⁵ Usp. A. NOCENT – S. MARSILI, nav. dj., str. 36; B. BOTTE, »A proposito della confermazione«, u: *La confermazione e l'iniziazione cristiana*, Quaderni di Rivista Liturgica, br. 8, Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1967., str. 37–42; P. MASSI, »Confermazione e partecipazione attiva all'Eucaristia«, u: *Isto*, str. 52–68; G. NEGRI, »A proposito dell' età della confermazione«, u: *Isto*, str. 69–74; A. NOCENT, »La Confirmation Questions posées aux théologiens et aux pasteurs«, u: *Gregorianum* 72 (1991.), br. 4, str. 689–704 (U hrvatskom prijevodu, u: *Služba Božja* 34 (1994.), br. 4, str. 283–296); A. ELBERTI, »Accipe signaculum doni Spiritus Sancti, La Confermazione: fonte del sacerdozio regale dei fedeli?«, u: *Gregorianum* 72 (1991.), br. 4, str. 491–513; B. NEUNHEUSER, »O problematici potvrde u kritičkoj situaciji naše kršćanske sadašnjosti«, u: *Svesci-Communio* br. 95 (1999.), str. 29–38 (prijevod iz: *Ecclesia Orans* 14 [1997.], str. 15–36).

liju dob za primanje potvrde nakon prikladne pripreme.²⁶ Premda su želje i odredbe novijih crkvenih dokumenata i duh teologije o čuvanju crkvene tradicije u redosljedu sakramenata inicijacije jasni, ipak se u praksi, nažalost, uvelike koristi ova dozvola odstupanja od tog redosljeda, te prevladava običaj da se primanje potvrde odgađa za zreliju dob i nakon euharistije.²⁷ Međutim, novi obrednik potvrde ne zaboravlja upozoriti da bi se potvrda, bilo da se dijeli prije euharistije ili nakon njezina primanja, u svakom slučaju trebala obavljati »u misi da bi se bolje istaknula temeljna povezanost tog sakramenta s cjelinom sakramenata pristupa u kršćanstvo koji dosežu svoj vrhunac u pričesti Tijela i Krvi Kristove. Zbog toga oni koji su upravo potvrđeni neka sudjeluju u euharistiji kojom se dovršava njihov pristup u kršćanstvo«²⁸.

Očita je činjenica da je »ova nutarnja međuovisnost triju sakramenata bila ... puno uočljivija u prvim stoljećima Crkve. Tada su krštenici, odmah nakon krštenja iz baptisterija vođeni u konsignatorij i tamo krizmani, da bi potom u bazilici s ostalom zajednicom slavili euharistiju. Da bi na ovu međuovisnost trebalo i danas paziti, želja je mnogih teologa a i samog Drugog vatikanskog sabora. Sabor želi da krizmanici prije primanja sakramenta potvrde obnove krsni zavjet, te da se krizma po mogućnosti dijeli pod svetom misom«²⁹.

Nakon što smo prikazali potvrdu kao drugi stupanj ili jednu etapu na putu jedinstvene kršćanske inicijacije, sada želimo posebno istaknuti da je potvrda sakrament punine dara Duha Svetoga, onog Duha što ga je Gospodin Isus obećao apostolima i na njih ga izlio na dan Duhova, Pedesetnice.

1. 2. Potvrda – dar punine Duha Svetoga

Kao zaključak iznesenog o odnosu krštenja i potvrde, s pravom možemo govoriti o potvrđi kao sakramentu koji jača, upotpunjuje i dalje razvija milosne učinke krštenja.

1. 2. 1. Potvrda je upotpunjenje krštenja

Saborski i posaborski crkveni dokumenti, a na poseban način novi obred potvrde, na više mjesta ističu da je potvrda sakrament koji upotpunjuje milost krštenja. Krštenjem se rađamo na novi život, život kršćanina, Kristova sljedbenika, a potvrdom taj život raste i jača, upotpunjuje se i dalje razvija. To isto naglašuju i mnogi

²⁶ Usp. *Red potvrde*, br. 11.

²⁷ U mnogobrojne pastoralne i teološke probleme i pitanja, koja proizlaze iz ove prakse, ne želimo ulaziti u ovom našem radu, jer on želi obraditi posve određena pitanja.

²⁸ *Red potvrde*, br. 13.

²⁹ M. PRANJIĆ, nav. dj., str. 10.

suvremeni teolozi u svojim razmišljanjima o potvrdi.³⁰ »Većina je teologa jedinstvena u tome da je krizma zapravo upotpunjenje sakramenta krštenja, tj. opećaćenje krizmanika Duhom Isusa Krista. Time se ne želi reći da i krštenje ne posreduje Isusova Duha, da bi krštenje bilo nedostavno; da euharistija nema ništa s Duhom, da je jedini izvor Duha potvrda. Ne, nego samo da Duh Božji kao duša kršćanskog života u ovom sakramentu postaje 'vidljivim'. Kao što krštenje čini kršćanina 'novim stvorenjem u Kristu', nastambom Duha Svetoga, sudionikom u Kristovu svećeništvu, tako krizma osposobljava za kršćansko djelovanje i ustrajnost, potvrđuje krštenje. Ona je sakrament zrelosti, apostolata, kršćanske akcije, odgovornosti prema svijetu, ucjepljenja u mjesnu Crkvu po biskupu, sakramentalni znak koji se manje odnosi na osobnu svetost, a više na eklezijalnu dimenziju kršćanina.«³¹

Na poseban način obnovljeni obred potvrde na više mjesta ističe, kao važnu teološku značajku sakramenta potvrde, da ovaj drugi stupanj sakramenata kršćanske inicijacije upotpunjuje krsnu milost. Posebni dar Duha Svetoga Pedesetnice, što se izljuje na potvrđenike u ovom sakramentu, usavršava i upotpunjuje dar Duha primljen već u krštenju. Naime, »oni koji su kršteni nastavljaju put pristupa u kršćanstvo sakramentom potvrde, kojim primaju Duha Svetoga što ga je Gospodin na dan Pedesetnice poslao nad apostole. Tim se darom Duha Svetoga vjernici savršenije suobličuju Kristu i snagom jačaju da dadu svjedočanstvo za Krista u izgradnji njegova Tijela u vjeri i ljubavi«³². I u samom obredu potvrde naglašava se ista ova bitna teološka značajka ovog sakramenta inicijacije. U predloženom nagovoru, kojim se biskup – krizmatelj obraća potvrđenima, kaže se da su »apostoli ..., kako čitamo u Djelima apostolskim, imali vlast usavršavati djelo krštenja davanjem Duha Svetoga ... Biskupi, nasljednici apostola, imaju tu vlast te sami ili preko prezbitera ..., podjeljuju Duha Svetoga onima koji su po krstu već nanovo rođeni ... Predragi, dar Duha Svetoga, koga ćete primiti, duhovni je biljeg kojim ćete se savršenije Kristu suobličiti i potpunije postati članovi Njegove Crkve ... Vi dakle, koji ste već kršteni, sada ćete primiti silu njegova Duha ...«³³ I u

³⁰ Usp. G. M. MEDICA, »Catechesi di preparazione immediata alla Cresima«, u: *Rivista Liturgica* 59 (1972.), br. 3, str. 359–366; P. MASSI, nav. dj., str. 52–59; G. NEGRI, nav. dj., str. 71–74; A. CAPRIOLI, »Problemi Teologici del Battesimo e della Confermazione«, u: *La confermazione e l'iniziazione cristiana*, Quaderni di Rivista Liturgica br. 8, Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1967., str. 126–136; M. MAGRASSI, »Confirmatione Baptismus perficitur«, u: *Isto*, str. 137–152; R. FALSINI, nav. dj., »La caresima nel quadro...«, str. 441–456; I. TUBALDO, »Note di teologia sul sacramento della cresima«, u: *Catechesi* 44 (1975.), br. 1, str. 13–17; W. BREUNING, »Il posto della cresima nel battesimo degli adulti«, u: *Concilium, rivista internazionale di teologia* 3 (1967.), br. 2, str. 110–122; G. PINKERS, »Aspetti teologici della confermazione«, u: *Rivista Liturgica* 65 (1978.), br. 4, str. 506–512; B. NEUNHEUSER, nav. dj., str. 29–33.

³¹ M. PRANJIC, nav. dj., str. 9–10.

³² *Red potvrde*, br. 1–2.

³³ *Isto*, br. 22.

molitvama kod polaganja ruku nad potvrđenike, biskup moli Boga da izlije i pošalje Duha Svetoga onima, koje je već u krstu iz vode i Duha Svetoga nanovo rodio na vječni život.³⁴ I ovdje je očito da je potvrda upotpunjenje, dovršenje milosnih darova primljenih u krštenju. I Apostolska konstitucija pape Pavla VI. o sakramentu potvrde *Divinae consortium naturae*, jasno ističe ovu teološku značajku potvrde. Milosti primljene u krštenju potvrdom primaju novu snagu: »Vjernici po krštenju nanovo rođeni, jačaju se sakramentom potvrde.«³⁵ Potvrda je upotpunjenje krštenja: »Apostoli su ispunjujući Kristovu volju, polaganjem ruku podjeljivali novokrštenicima dar Duha da upotpuni krsnu milost.«³⁶ Da potvrda s obzirom na krštenje znači određeni rast i posebnu jakost u jačem povezivanju s Crkvom, također je očito iz iste Konstitucije: »Oni koji su u krstu nanovo rođeni u sakramentu potvrde primaju neizreciv dar, samoga Duha Svetoga, kojim se nadaruju posebnom jakošću i, obilježeni pečatom tog sakramenta, savršenije povezuju s Crkvom i tako se čvršće obvezuju da kao pravi Kristovi svjedoci riječju i djelom šire i brane vjeru. Naposljetku, potvrda je tako tijesno povezana sa svetom euharistijom da se vjernici koji su već obilježeni svetim krstom i potvrdom, sudjelovanjem u euharistiji potpunoma ucjepljuju u Kristovo Tijelo.«³⁷ Konstitucija još na jednom mjestu govori o potvrdi kao upotpunjenju krštenja kad kaže »da su već u Pracrkvi Petar i Ivan, da bi dopunili u Samariji pristup krštenih, molili za njih da prime Duha Svetoga te su potom nad njih položili ruke«³⁸.

I novi *Red krštenja* i *Red pristupa odraslih u kršćanstvo* naglašavaju da potvrda upotpunjuje krštenje. »Ljudi ... krštenjem pritijelovljeni Kristu ..., postaju novo stvorenje iz vode i Duha Svetoga, pa se zovu i jesu djeca Božja. Obilježeni u potvrdi darom tog Duha, još se savršenije upriličuju Gospodinu i napunjavu Svetim Duhom ... Sudjelujući napokon u euharistijskom sastanku ..., postižu da se Duh Sveti obilatije izlije kako bi sav ljudski rod dopro u jedinstvo Božje obitelji. Prema tome tri se sakramenta kršćanske inicijacije tako međusobno stapaju da privode k punom uzrastu Kristove vjernike, koji u Crkvi i u svijetu izvršuju poslanje svega kršćanskog naroda.«³⁹

I *Katekizam Katoličke Crkve* naglašava ovaj ustaljeni nauk Crkve, da je potvrda usavršenje krštenja: »Potvrda usavršuje krsnu milost; ona je sakrament koji daje Duha Svetoga da nas dublje ukorijeni u božansko posinstvo, da nas čvršće pritijelovi Kristu, da ukrijepi našu vezu s Crkvom te nas tješnje pridruži njezinom poslanju i pomogne da kršćansku vjeru svjedočimo riječju i djelom.«⁴⁰

³⁴ Usp. *Red potvrde*, br. 24 i 25.

³⁵ *Isto*, str. 7.

³⁶ *Isto*, str. 9.

³⁷ *Isto*, str. 10.

³⁸ *Isto*, str. 13.

³⁹ *Red krštenja*, Opće napomene, br. 1–2; usp. *Rimski obrednik*, »Red pristupa odraslih u kršćanstvo«, Opće prethodne napomene, KS, Zagreb, 1982, br. 1–2.

⁴⁰ *KKC*, br. 1316; usp. *isto*, br. 1303.

Iz dosad rečenog jasno proizlazi da »potvrda ne može nipošto biti predstavljena kao sakrament koji tek daje Duha Svetoga; tvrdnju da se u njoj daje Duh Sveti Pedesetnice – kako ćemo vidjeti – treba ispravno shvatiti«⁴¹.

1. 2. 2. Potvrda – dar Duha Svetoga Pedesetnice

Očito je da i crkvena tradicija i suvremena teologija značenje i smisao sakramenata kršćanske inicijacije temelje na bitnoj povezanosti i jedinstvu ovih sakramenata, koji su se više od jednog tisućljeća dijelili uglavnom u jedinstvenom susednom obredu. Upravo unutar jedinstvene kršćanske inicijacije može se i potrebno je tražiti u čemu je specifičnost sakramenta potvrde. Teolozi već dugo, a posebno u ovo naše vrijeme, žele pronaći odgovor u čemu se satoji ta bit, posebnost i novost potvrde, kojim vlastitim darom potvrda obdaruje krštenike, u stvari što potvrdu razlikuje od krštenja.

Premda postoje određene nejasnoće i nedorečenosti, i crkvena tradicija i vjera Crkve i teologija bit i posebnost sakramenta potvrde vezuju uz posebni dar Duha Svetoga. Iz Petrova govora na Pedeseticu, kao i iz mnogih novozavjetnih tekstova koji govore o učincima krštenja, očito je da već krštenje podjeljuje dar Duha Svetoga. »Obratite se, reče im Petar. Neka se svaki od vas krsti u ime Isusa Krista za oprostjenje grijeha; tako ćete primiti dar – Duha Svetoga« (Dj 2, 38). Stoga se nameće pitanje: u kojem smislu potvrda podjeljuje Duha Svetoga, ako ga primamo već u krštenju? Da bismo mogli to shvatiti, korisno je barem djelomično promotriti što o eshatološkom daru Duha govori Stari zavjet, te djelovanje Duha Svetoga u Novom zavjetu, i u kojem smislu krštenje podjeljuje Duha Svetoga.

1. 2. 2. 1. Duh Božji u Bibliji⁴²

Za Židove u Starom zavjetu *Duh Jahvin* imao je poseban utjecaj na određene izvanredne učinke. Taj Duh se tada još ne shvaća kao osoba, nego kao posebna

⁴¹ I. BIFFI, nav. dj., str. , 319; usp. *isto*, 318–320.

⁴² Usp. P. DACQUINO, »La Caresima alla luce della Bibbia«, u: *Catechesi* 44 (1975.), br. 1, str. 5–7; ISTI, *Battesimo e Caresima*, Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1973., str. 159–249; M. PRANJIC, nav. dj., str. 8–14; A. TAMARUT ml., »Duh Sveti – Duh prijateljstva«, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 126 (1998.), br. 1, str. 16–17; T. IVANČIĆ, Duh Sveti i povijest spasenja, u: *isto*, str. 18–22; A. BAŠIĆ, »Darovi Duha u 1 Kor 12 – 14«, u: *isto*, str. 23–29; V. KRALJEVIĆ, »Sveobuhvatno djelovanje Duha Svetoga«, u: *Kateheza* 20 (1998.), br. 2, str. 95–98; A. REBIĆ, »Religiozno iskustvo Duha u Bibliji«, u: *Bogoslovska smotra* 59 (1989.), br. 1–2, str. 40–66; V. VALJAN, »Duh Sveti kao norma života«, u: *isto*, str. 68–75; A. SCHNEIDER, »Krist – pomazanik Duhom Svetim«, u: *isto*, str. 89–103; M. MAGRASSI, »L'azione dello Spirito Santo nella storia della salvezza e nella iniziazione cristiana«, u: *La confermazione e l'iniziazione cristiana*, Quaderni di Rivista Liturgica, br. 8, Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1967., str. 86–108.

božanska snaga, koja preobražava ljude i čini ih sposobnima za izvanredna djela. Duh kod stvaranja lebdi nad vodama, i ima tajnovitu ulogu (usp. Post 1,2). Duh se daje pojedincima za korist svima, za učvršćenje svega naroda u njegovu pozivu (usp. Izl 31, 3; 35, 31). Posebno je to uočljivo za vrijeme sudaca u Izraelu. Duh Božji uspostavlja suce za spas Izraela. Oni su pod utjecajem tog Duha dok im traje služba (usp. Suci 3, 10-11, 29; 6, 34; 11, 29; 13, 25; 14, 6; 15, 14). Duh silazi i na kraljeve, pomazanjem ih posvećuje i obilježava za trajnu službu (usp. 1 Sam 10, 1; 16, 13). Židovi su povezivali i djelovanje najstarijih proroka uz Duh Božji (usp. 1 Sam 10, 6-10; 19, 20-23). Ipak ovo obredno pomazanje nije dovoljno, zato će Duh Gospodnji doći direktno na Mesiju i na njemu počinuti da bi on do kraja spasio Izraela (usp. Iz 11, 2-11). Duh se daje za svjedočanstvo. To je na poseban način vidljivo kod proroka, kako Duh svojom moći pokreće proroke, sili ih i osposobljava da govore da bi tako bili svjedoci Božje riječi (usp. Jr 1, 2-15. 17-19; 20, 7 itd.; Ez 3, 12.14.24; 8, 3-11; Am 3, 8; 7, 14-15). Duh je životvorac, on oživljuje suhe kosti (usp. Ez 37,10). Duh se daje i za svećeničku službu i posvećenje. Prorok Izaija govori o Slugi Jahvinu kao proroku na kojeg je Jahve izlio svoga Duha te on »donosi pravo narodima«, naviješta pravednost (Iz 42, 1). Taj Sluga Jahvin djeluje i kao kralj, koji svojom mukom opravdava mnoge i tako ostvaruje pravednost (usp. Iz 52, 13-15; 53, 1-12; 49, 1-6; 50, 4-9). »Tako Duh uspostavlja Slugu (Jahvina) kao proroka, ali također i kao kralja i svećenika koji kao zadovoljštinu za grijeh prinosi žrtvu koja je Bogu mila. Život i smrt Sluge ugodne su i sviđaju se Bogu kao zadovoljština za grijeh i za spas naroda. U ovom činu sastoji se daleko mesijansko poslanje, poslanje proročkog svjedočenja. Ova dva poslanja ponavljaju se u svećeničkom služenju za koje se daje Duh. Čini se da je ovaj dar Duha najveće dobro koje uključuje sva ostala poslanja.«⁴³

Profetizam kao proricanje bio je veoma raširen među narodima Istoka. »Ali kod Izraela, pod utjecajem događaja i Božje providnosti, on poprima fizionomiju koja će mu ostati vlastita i isključiva. Prorok nije bio toliko onaj koji otkriva tajne i buduće stvari, koliko onaj kome je Jahve povjerio posebno poslanje ... Stoga, židovska tradicija nazvala je »prorocima« također i ličnosti kao što su Abraham, Mojsije i sam Ivan Krstitelj, koji nikada nisu otkrili neke tajne ili buduće stvari. Kod Židova, vlastitost profetizma, barem onog klasičnog, bila je upravo ovo – biti poslan od Boga za neko poslanje. 'Lažni proroci' bili su upravo oni koje Jahve 'nikada nije poslao' (usp. Jr 14,14ss; 26, 21.32b itd.).«⁴⁴ Pravi proro-

⁴³ A. NOCENT, *Questiones de initiatione christiana*, (ad instar manuscripti), Pontificium Institutum Liturgicum Anselmianum, Rim, 1969.–1970., str. 259; usp. *isto*, str. 258–259; N. BULAT, »Suвременa teološka problematika sakramenta potvrde«, u: *Služba Božja* 17 (1977.), br. 3, str. 217–218.

⁴⁴ P. DACQUINO, nav. dj., str. 6.

ci, kao Izaija, Jeremija, Ezekiel, ali također i Abraham, Mojsije, Gideon i drugi bili su svjesni Božjeg odabranja i poslanja i posebne Božje pomoći, da bi mogli uspješno ispuniti svoje poslanje.

Posebni i odlučni utjecaj *Duha Jahvina* trebao bi biti u posljednjim eshatološkim vremenima. Tada bi svi bez izuzetka, koji pripadaju toj novoj zajednici, a ne samo privilegirani pojedinci kao prije, živjeli pod tajanstvenim utjecajem Duha Svetoga kojim će ih Jahve obdariti i prorokovali bi (usp. Ez 36, 27; Jl 3,1). Takvo prorokovanje je u židovskoj tradiciji znak djelovanja Duha (usp. Br 11, 26). Ovaj opći dar Duha u posljednjim vremenima povezan je s određenim poslanjem, koje je Bog povjerio eshatološkom narodu. »Ako je već izraelski narod bio definiran kao 'sluga Jahvin' (usp. Iz 41, 8; 43, 10; 44, 1.2.21; 45, 4; 48, 20), tim više bi u njegovoj službi bio i budući Izrael. Podržan snagom Duha (usp. Iz 42,1), uspio bi donijeti »svjetlo« (spasenje) svim drugim narodima (usp. Iz 49, 6). Tako bi se ispunila želja koju je izrazio Mojsije: 'Oh kad bi sav narod Jahvin postao prorok' (Br 11, 29; usp. i Iz 59, 21).«⁴⁵

Uz ovaj narod rođen od Duha i obdaren Duhom židovski proroci vide jedinstvenu ličnost. Za nas je to Mesija, pomazanik, od Boga posvećen i poslan. Najprije ga proroci promatraju kao *kralja*, koji bi primio puninu Duha (usp. Iz 11, 1-2), a kasnije se pojavljuje radije kao *prorok* (usp. Iz 42, 19; 49, 1-6; 50, 4-9; 52, 13 – 53,12). Nazvan je »sluga Jahvin«, a tako su nazivani i proroci (usp. knjigu Jeremijinu) koji služe Jahvi. Njega Izaija povezuje s Duhom: »Evo Sluge mojega koga podupirem. Na njega sam svoga Duha izlio« (Iz 42, 1). Izaija i na drugom mjestu govori o proroku na kome je Duh Gospodnji, a koji bi trebao najavijestiti eshatološko oslobođenje: »Duh Jahve Gospoda na meni je, jer me Jahve pomaza, posla me da radosnu vijest donesem ...« (Iz 61, 1).

Duh Sveti nastavlja svoje djelovanje i u Novom zavjetu. Isus, najavljeni Mesija, začet je snagom Duha Svetoga (usp. Mt 1, 20; Lk 1, 35), kod njegova krštenja na Jordanu sišao je na njega Duh Sveti (usp. Lk 3, 21-22; Mt 3, 15-16; Mk 1, 9-10), te on započinje svoje djelovanje »pun Duga Svetoga« (Lk 4, 1), i »sa silom Duha« (Lk 4, 14) nastavlja svoje djelovanje te sam svjedoči da se na njemu ispunilo Pismo koje veli: »Na meni je Duh Gospodnji, jer me pomazao« (Lk 4, 18-20). Duh Sveti daje poslanje i samom Isusu te on posjeduje »Duha bez mjere« (Iv 3, 34). Njegovom proslavom, uskrsnućem nastaje novo vrijeme spasenja po Duhu koga će on tek kad ode poslati učenicima i onima koji vjeruju u njega (Iv 7, 39; 14, 16; 16, 7.13). Taj Duh nastavit će svoje djelovanje kroz stoljeća, rađajući nove kršćane u vodi krštenja snagom Duha Svetoga (Iv 3, 5). »Međutim u eshatološkoj stvarnosti postoji novost koju starozavjetne stranice

⁴⁵ P. DACQUINO, *nav. dj.*, str. 6-7.

nisu mogle predvidjeti. Duh se objavio kršćanima, ne samo kao posebno djelovanje Božje (kako su mislili Židovi), nego kao djelovanje treće božanske osobe, o kojoj je tolikom upornošću govorio Isus. Treća osoba Trojstva ima tako posebni odnos s novom ekonomijom spasenja, koju je jednog dana ostvarila i ostvaruje tijekom vremenâ svojim otajstvenim utjecajem i koju je već pripremila u vremenu prije Krista.«⁴⁶

Djela apostolska i poslanice sv. Pavla izvješćuju nas o mnogostrukom djelovanju Duha Svetoga u počecima Crkve, koju obdaruje svojim mnogovrsnim darovima. Crkva je djelo Isusa Krista i Duha Svetoga.⁴⁷

1. 2. 2. 2. Dar Duha Svetoga u krštenju

Krst je sakrament u kojem se ljudima otpuštaju grijesi (usp. Dj 2,38), oslobađaju se vlasti tame i kaljave stareži, obdaruju Božjom milošću, te se snagom vode i Duha Svetoga odozgo rađaju i preporučaju na novi život, novo djetinjstvo (usp. Iv 3, 5.8), Božjim darom bivaju u Kristu novo stvorenje (usp. Gal 6,15; 2 Kor 5, 17; Ef 2, 8.10). Time ulaze u novi i posebni odnos s Bogom, sličan onom što ga s Bogom ima Isus kao čovjek, novi Adam (usp. Rim 8, 29; 1 Kor 15, 45) te postaju novi čovjek (usp. Ef 2, 15). Taj odnos krštenikâ s Bogom jest sinovski, nisu više robovi, jer su primili Duha Svetoga i on ih vodi te postaju posinjena djeca Božja (usp. Rim 5, 5; 8, 14-17; slično: 1 Kor 2, 12; 2 Kor 1, 22; 5, 5; 11, 4; Gal 3, 2.14; 1 Sol 4, 8; 2 Tim 1, 7), a kao djeca Božja dionici su dara Duha Svetoga, kako to ističe poslanica Galaćanima: »A da ste zbilja sinovi, dokaz je što Bog u vaša srca posla Duha svoga Sina« (Gal 4, 6). Živi su Božji hramovi, sveti narod, zajedničari božanske naravi Oca i Sina i Duha Svetoga. I Isus kao čovjek sudjelovao je u posjedovanju dara Duha Svetoga, te je tako postao dionik zajedništva Oca i Duha Svetoga, zajedništva u kojem je kao Sin Božji, druga osoba Trojstva sudjelovao oduvijek. To ostvaruje i dar Duha Svetoga u krštenju. Krštenje se dijeli u ime Oca i Sina i Duha Svetoga (usp. Mt 28, 19). Stoga po krštenju krštenici ostvaruju zajedništvo sa sve tri božanske osobe. Uz Oca i Sina u krštenicima se nastanjuje i Duh Sveti, postaju hramovi Duha Svetoga (usp. 1 Kor 3, 16; 6, 19; 12, 13; Rim 8, 9.11; 2 Tim 1, 14). U krštenju se prima Duh Svetoga kao pečat (usp. Ef 1, 13; 4, 30). Krštenje je i novo rođenje i obnovljenje i posvećenje po Duhu (usp. Tit 3, 5; 1 Kor 6, 11). Tako se krštenjem ostvaruje u krštenicima prisutnost i mogućnost zajedništva s Duhom Svetim i dobiva zaštita i

⁴⁶ P. DACQUINO, *nav. dj.*, str. 7.

⁴⁷ Spominjemo samo toliko. Tko želi potanje doznati o djelovanju Duha Svetoga u prvoj Crkvi, upućujemo ga na: T. IVANČIĆ, *nav. dj.*, str. 12–21; A. BAŠIĆ, *nav. dj.*, str. 23–29.

posebna pomoć tog Duha, da krštenici zaista žive kao sinovi Božji.⁴⁸ Krštenje ljude pritjelovljuje Crkvi, postaju članovi Božjeg naroda, te snagom i pomazanjem Duha Svetoga primaju svećeničko, kraljevsko i proročko posvećenje, a tim samim i poslanje da naviještaju Kristovo pashalno otajstvo muke, uskrsnuća i ponovnog dolaska. Ovi učinci krštenja ostvaruju se snagom Duha Svetoga i Kristova vazmenog otajstva. Stoga krštenici urastaju u sličnost smrti Kristove, da bi s njime po krštenju oživjeli i uskrsnuli na novi život, to jest iz smrti grijeha prešli u život milosti.⁴⁹

To su učinci sakramenta krsta, i potvrda ne može imati iste učinke kao i krštenje. »Stoga poimanje potvrde kao sakramenta koji upravo podjeljuje svojstvo proroka, ili usmjeruje na crkveno svjedočenje, ili čini suodgovornim u poslanju Crkve, ili dariva crkvenost životu i krsnim strukturama čini se da nije u skladu s učincima koji već obilježavaju prvi sakrament ... Međutim vlastitost sakramenta (potvrde) je druga, ona koja nastavlja i daje da rastu navedeni krsni učinci, rastom koji se označuje kao punina dara Duha Svetoga, dara s obiljem svojstvenim Pedesetnici.«⁵⁰

1. 2. 2. 3. Dar Duha Svetoga u potvrđi

Život kršćanina, vjernika, sličan je fizičkom životu čovjeka. Čovjek začecem i rođenjem dobiva ljudski život, taj se život kasnije dalje razvija i raste. Tako se i čovjek krštenjem u ime Presvetoga Trojstva rađa na život kršćanina, vjernika, na Božji život, život milosti, prima mnogovrsne Božje darove, postaje Božje dijete, hram Božji u kojem po milosti prebiva Otac i Sin i Duh Sveti. Dakle krštenik je već obdaren darom Duha Svetoga. Stoga se i nameće pitanje: Na koji nam način potvrda daje Duha Svetoga, ako ga kršćanin prima već u krštenju? Naprijed smo dovoljno naglasili, da potvrda znači dalji rast i razvoj milosnih plodova krštenja i da ona usmjeruje kršćanina prema milosnoj punini u euharistijskom slavlju i blagovanju. U stvari potvrda daje krštenima dar Duha Svetoga, što ga je Gospodin Isus izlio nad apostole i Blaženu Djevicu Mariju na dan Pedesetnice, a to je u stvari punina dara Duha Svetoga. Tom puninom dara Duha Svetoga Isus je ispu-

⁴⁸ Duh Sveti nekada silazi i na one koji još nisu kršteni, ali spremno slušaju Božju riječ i otvaraju joj svoja srca. Tako je bilo kad je Ananija položio ruke na Savla, te je on ponovo zadobio vid, napunio se Duha Svetoga i tek tada bio kršten (usp. Dj 9, 12–18). Isto tako dok je Petar naviješao Isusa u kući poganina Kornelija, »side Duh Sveti na one koji su slušali riječ« te su počeli govoriti tuđim jezicima. Petar, videći da se na njih izlio Duh Sveti, krsti ih u ime Isusa Krista (usp. Dj 10, 44–48).

⁴⁹ Usp. *Red krštenja*, »Opće napomene«, br. 1–6; 53–54; I. BIFFI, nav. dj., str. 118–120; P. DACQUINO, nav. dj., str. 8–9; A. VUČKOVIĆ, »Potvrda i krst – jedinstvo i različitost«, u: *Spectrum*, 17 (1984.), br. 1, KBF, Zagreb, str. 5–21.

⁵⁰ I. BIFFI, nav. dj., str. 320.

njen kod krštenja u Jordanu. Ova dva događaja, to jest silazak Duha Svetoga na Duhove i kod Isusova krštenja na Jordanu, omogućit će nam da na najbolji način shvatimo u čemu se sastoji posebnost dara Duha Svetoga koga podjeljuje sakrament potvrde.⁵¹

Isus Krist, druga božanska osoba, začet je po Duhu Svetomu (usp. Lk 1, 35), te je njegova ljudska narav od časa njegova začeća bila u posebnom odnosu s trećom božanskom Osobom, bila je obdarena Duhom Svetim, kao što smo već istaknuli. Sinoptici nas izvješćuju kako na Isusa, nakon što ga je Ivan krstio u Jordanu, »siđe Duh Sveti« i glas s neba za nj posvjedoči: »Ti si Sin moj« (usp. Lk 3, 22-23; Mt 3, 16-17; Mk 1, 10-11). Moglo bi se ovdje pomisliti da je ovo Isusovo krštenje slično krštenju kojim netko postaje kršćanin, član Crkve, te prima prvi put Duha Svetoga i postaje dijete Božje. Javlja se pitanje što u stvari znače riječi evanđelistâ »siđe Duh Sveti na njega«? Svakako na Jordanu nije riječ o prvom susretu Isusa kao čovjeka s Duhom Svetim, jer je on obdaren Duhom Božjim već u utjelovljenju. Ovdje je riječ o stvarnosti, koja je dobro poznata u židovskoj povijesti Starog zavjeta, da Jahve obdaruje posebnom snagom svoga Duha one kojima je namijenio neko važno poslanje, kao proroke, suce, kraljeve i druge značajne osobe. Tako je i na Isusa kod krštenja na Jordanu, prije početka njegova javnog djelovanja, sišao Duh Sveti i obdario ga posebnom snagom za njegovo specifično mesijansko poslanje, koje on upravo treba započeti. Nebeski glas ga proglašuje Božjim ljubljenim sinom, slugom Jahvinim i pomazanikom Gospodnjim. Upravo kod silaska Duha Božjega na Isusa na Jordanu ispunja se ono što je već u Starom zavjetu naviještano o Mesiji i posebno što je Izaija najavio o slugi, odabraniku, patniku, na kome je Duh Gospodnji i koga Jahve pomaza. Sam Isus u Nazaretu to primjenjuje na sebe i svoje poslanje (usp. Lk 4, 18-19). On će donijeti pravo i svjetlo narodima, navijestiti oslobođenje i spasenje (usp. Iz 42, 1; 61, 1-3). Zato mu je potrebna posebna snaga treće božanske osobe, Duha Svetoga, koji svojim silaskom na nj potvrđuje Isusa kao naviještenog proroka i Mesiju.

»Ali što je u ovom događaju upućivalo, za prve kršćane, na potvrdu? Na nju je upućivao upravo silazak Duha Svetoga na Isusa odmah nakon njegova krštenja; na njega, koji upravo započinje svoje poslanje. Također i »*dar potvrde*« bio

⁵¹ Usp. P. DACQUINO, *nav. dj.*, str. 9–12; ISTI, *nav. dj.*, str. 203–212; 241–249; A. NOCENT – S. MARSILI, *nav. dj.*, str. 23–36; M. PRANJIĆ, *nav. dj.*, str. 10–14; A. MATELJAN, »Dar Duha Svetoga i sakrament potvrde«, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 126 (1998.), br. 1, str. 34–38; A. STARIĆ, »Sadržaj i ciljevi kateheze sakramenta potvrde«, u: *Kateheza* 4 (1982.), br. 4, str. 22–23; Ž. BEZIĆ, »Novi obred krizme«, u: *Bogoslovska smotra* 42 (1972.), str. 330–331; I. BIFFI, *nav. dj.*, str. 318–323; G. M. MEDICA, *nav. dj.*, str. 354–366; N. BULAT, *nav. dj.*, str. 214–222; M. ŠKARICA, *nav. dj.*, str. 226–229; C. MASSABKI, *Cristo incontro di due amori*, Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1967., str. 1483–1492; A. NOCENT, »La Confirmation«, *nav. dj.*, str. 690–695; A. ELBERTI, *nav. dj.*, str. 491–498.

je dar mudrosti i odvažnosti od strane Duha u Trojstvu, koji već boravi u kršćaninu: dar na liniji onoga koji su već primile istaknutije ličnosti stare ekonomije. Izraz »dar Duha« ima dakle različiti smisao prema kontekstu. Drugačiji je način kojim ga daje prvi sakrament od onoga kojim ga daje drugi kršćanski sakrament. Ali zašto također i pojedini krštenik treba primiti ovaj daljnji dar Duha, u času svoje potvrde? Pomoći će nam bolje to shvatiti drugi događaj, s kojim je potvrdu u odnos postavila stara tradicija.«⁵²

To je vidljivi silazak Duha Svetoga na apostole, Blaženu Djevicu Mariju i prvu kršćansku zajednicu na dan Pedesetnice. I ovdje se javlja pitanje: O kakvom se Duhu radi? Svakako ne o prvom prijemu Duha. Naime, ono što se kod kršćana događa u času krštenja, to se kod prvih učenika dogodilo na dan Kristova uskrsnuća. Ivan nam svjedoči da je Isus obećao, da će oni koji u njega vjeruju, primiti Duha Svetoga nakon njegove proslave (usp. Iv 7, 38). To se ispunilo već na dan Kristova uskrsnuća: Isus, ukazavši se učenicima, reče im: »Primiti Duha Svetoga« (Iv 20, 22). Oni su barem već tada primili Duha, koji ih je preobrazio te su ušli u trajni milosni odnos zajedništva s njim.⁵³

Ovdje se javlja temeljno pitanje: Ako su učenici barem već od dana uskrsnuća bili obdareni Duhom Svetim, zašto su trebali čekati dan Pedesetnice da bi na njih sišao Duh Sveti? Isus je obećao učenicima da će im poslati Branitelja, Duha Istine, koji će za njega svjedočiti i proslaviti ga, a njih će uvesti u svu istinu, da bi i oni mogli svjedočiti za njega (usp. Iv 15, 26-27; 16, 7-15; Dj 1, 4-8). To obećanje ispunilo se na dan Pedesetnice. Što se novo dogodilo na taj dan? Nešto analogno onome što se dogodilo silaskom Duha Svetoga na Isusa kod krštenja na Jordanu i kod preobraženja. Isus je tada primio posebnu snagu Duha za svoje mesijansko poslanje. Zato »ono što je za Isusovo poslanje predstavljao silazak Duha na Jordanu, to za Crkvu predstavlja silazak Duha na Pedesetnicu. Crkva prima krštenje u Duhu, rađa se kao novi narod zagrijan Duhom (»proročkim«), postiže uvođenje u apostolsko misionarstvo i onu »snagu« obećanu od Krista (usp. Dj 1, 8), da bi mogla naviještati i svjedočiti da je Krist jedini spas«⁵⁴. Apostoli i kršćanska zajednica taj dan nalaze se na početku toga svog poslanja. Da bi ga mogli uspješno ispuniti potrebna im je posebna snaga Duha Svetoga. »Ova od samog Isusa uspostavljena povezanost između snage Duha i obveze svjedočenja povjerene prvobitnoj Crkvi, potvrđuje da se i ovdje ne radi samo o Duhu u općenitom i prvobitnom smislu, nego o 'proročkom duhu' koji je već darovan pre-

⁵² P. DACQUINO, *nav. dj.*, str. 10; usp. isto, str. 9-10; R. FALSINI, *nav. dj.*, str. 286-287.

⁵³ Smatramo da, povezano s događajima na Posljednjoj večeri, kad je Isus apostole pričestio, naredio im da to čine njemu na spomen i time ih u stvari zaredio za biskupe, možemo vjerovati i pretpostaviti da su oni već tada bili obdareni Duhom Svetim.

⁵⁴ R. FALSINI, *nav. dj.*, str. 286.

sudnijim ljudima Staroga zavjeta i koji je sišao također na Isusa na Jordanu.«⁵⁵ To poslanje prvih vjernika bilo je povezano s mnogim poteškoćama, pa im je trebala posebna snaga i mudrost Duha Svetoga (usp. Dj 13, 9), da bi poslanje, koje im je na poseban način upravo na taj dan povjereno, što vjernije ispunili. Upravo stoga je Duh Sveti na dan Pedesetnice osnažio i pojačao ono svoje uskrsno djelovanje na učenike i na okupljenu zajednicu vjernika. Dakle radi se o posebnom i izvanrednom, proročkom daru Duha Svetoga ili kako se s pravom može zaključiti i reći: obdario je tog jutra tu zajednicu puninom dara Duha Svetoga.

Ako je Isus na Jordanu primio posebnu snagu Duha Svetoga za svoje mesijansko poslanje, te ako su i apostoli i prva kršćanska zajednica trebali posebnu i izvanrednu snagu Duha Svetoga za svoje apostolsko i kršćansko poslanje, koju su primili na dan Pedesetnice, onda i kršćani svih stoljeća trebaju tu posebnu snagu toga Duha za svoje kršćansko poslanje. Pitanje je: Kada kršćani nakon Pedesetnice primaju tu snagu? »Za njih, Djela spominju posebni obred određen upravo da njih osobno učini dionicima poslanja naviještanja koje je već povjerenno prvobitnoj zajednici i, ujedno, »proročkog Duha«, koji je potreban da bi se to dobro izvršilo. Djela (8, 14ss) govore o novim obraćenicima upravo među Samaritancima. Njih su krstili njihovi helenistički navjestitelji i stoga su bili pravi kršćani; ipak je njima još nedostajalo nešto što su u stanju bili dati jedino Jedanaestorica iz Jeruzalema a ne njihovi navjestitelji. Zaista, Petar i Ivan požuriše u Samariju i, položivši ruke na one krštene, dadoše i njima Duha Svetoga. Izvanjski znakovi, poput onih spomenutih u Djelima 2 ..., potvrđuju također i ovdje da »proročki Duh« sada djeluje na ove nove kršćane.«⁵⁶ Slično se dogodilo kad je Pavao u Efezu pronašao neke koji su kršteni samo Ivanovim krštenjem. On im podijeli krštenje u ime Isusovo, zatim položi na njih ruke te »siđe na njih Duh Sveti. Tada počnu govoriti tuđim jezicima i proricati« (Dj 19, 6), a ti učinci već su se ostvarili i na Pedesetnicu i u Samariji. U Bibliji se uz izlivanje Duha Svetoga pojavljuju i drugi učinci polaganja ruku, nekada i prije krštenja. Kad je Ananija položio ruke na Savla, on je ponovo dobio vid, napunio se Duha Svetoga i tek tada bio kršten (usp. Dj 9, 12-18).

Međutim, kršćanska Tradicija je dva opisana događaja u Samariji i Efezu, gdje nakon polaganja ruku na one koji su već prije kršteni, silazi Duh Sveti, povezivala s događajem na Pedesetnicu i smatrala to početkom sakramenta potvrde.⁵⁷ Ovi događaji žele nam reći da nam je uz dar Duha Svetoga, koji primamo već u krštenju, potreban i posebni dar Duha Svetoga, koji polaganjem ruku dijele apostoli i njihovi nasljednici. »Imajući u vidu sve ovo, jasnije se shvaća kakav je

⁵⁵ P. DACQUINO, *nav. dj.*, str. 11.

⁵⁶ Isto, str. 11–12.

⁵⁷ Usp. *Red potvrde*, str. 9.

»dar Duha« vlastit potvrdi. Nije to nipošto prvi ulazak u odnos s njegovom osobom i njegovim djelovanjem. Ovaj učinak ostaje tipičan upravo za krštenje. Radi se naprotiv o daru »proročkog duha«, to jest o posebnom utjecaju od strane Duha Svetoga, koji je već od krštenja prisutan i djelatan u svakom kršćaninu. Ovaj Duh snage i mudrosti odgovara poslanju svjedočenja, koje Bog preko nasljednika Dvanaestorice osobno povjerava onom krštenome (u času njegove potvrde). Ovo poslanje je sudjelovanje u zadaći povjerenoj jednog dana cijeloj kršćanskoj zajednici, koje je svaki obraćenik postao član zahvaljujući krštenju, te je pravedno da i on ima udjela u odgovornosti njezina navještanja.«⁵⁸

Zato je posve opravdana i sljedeća tvrdnja: »Ono što je za Crkvu ostvareno na dan Pedesetnice za svakog krštenika ispunja se u sakramentu potvrde: prođenje, ponavljanje na osobnom planu procesa ostvarenog na Kristu i Crkvi. U potvrdi se dobiva punina Duha ili dar Duha u svojoj punini.«⁵⁹ U stvari u potvrdi se prima posebni dar Duha, dar Duha kojeg su apostoli primili na dan Pedesetnice. To nam potvrđuju i najnoviji crkveni dokumenti. Tako apostolska konstitucija pape Pavla VI. *Divinae consortium naturae* kaže da »su apostoli ispunjujući Kristovu volju, polaganjem ruku podjeljivali novokrštenima dar Duha da upotpuni krsnu milost ... Kršćanska predaja s pravom to polaganje ruku smatra početkom sakramenta potvrde koji u Crkvi nekako ovjekovječuje milost Pedesetnice«⁶⁰. Slično tvrde i Prethodne napomene u *Redu potvrde*: »Oni koji su kršteni nastavljaju put pristupa u kršćanstvo sakramentom potvrde, kojim primaju Duha Svetoga što ga je Gospodin na dan Pedesetnice poslao nad apostole.«⁶¹ Isto tako i *Katekizam Katoličke Crkve*, gdje stoji: »Iz samoga slavlja (potvrde) proizlazi da je učinak sakramenta potvrde puni izljev Duha Svetoga, kao što je nekoć bio podijeljen apostolima na dan Pedesetnice.«⁶²

U stvari na Crkvu se na dan Pedesetnice izljevaju milost Duha Svetoga bez mjere, u punini. Svaka milost u Crkvi plod je te duhovske punine. Snagom punine toga Duha ostvaruje se Kristovo vazmeno otajstvo, formira se zajednica Božjeg naroda, Crkva, koja potpomognuta tim Duhom, ispunja svoje poslanje. »U ovom vidu treba shvatiti i smisao potvrde koja se prikazuje kako na »neki način« nastavlja milost Pedesetnice. Drugi sakrament inicijacije ostvaruje i podjeljuje dar Duha s obiljem koje karakterizira ono Pedesetnice: ova »formalnost obilja izlivanja« označuje sakrament i utemeljuje mu učinke i obveze. Stoga smo govorili da se u potvrdi ne događa novost strukture, nego njezino dovršenje.«⁶³

⁵⁸ P. DACQUINO, *nav. dj.*, str. 12; usp. isto, str. 9–12.

⁵⁹ R. FALSINI, *nav. dj.*, str. 286–287.

⁶⁰ *Red potvrde*, str. 9.

⁶¹ *Isto*, br. 1.

⁶² *KKC*, br. 1302.

⁶³ I. BIFFI, *nav. dj.*, str. 321.

Nakon svega rečenog, možemo shvatiti zašto je u Crkvi od samih početaka prisutno uvjerenje da je uz krštenje, koje već podjeljuje Duha Svetoga, potreban i drugi posebni čin, kojim onaj koji je kršten postaje dionik posebnog poslanja navještanja i svjedočenja i koji mu podjeljuje posebni dar i snagu Duha Svetoga da bi to svoje poslanje mogao u potpunosti ispuniti i raditi s Kristom za spasenje svijeta. Zato su apostoli i njihovi nasljednici od samih početaka nakon krštenja na već krštene polagali ruke i tim činom podjeljivali im taj posebni dar Duha Svetoga, duha Pedesetnice. Već smo naglasili da »kršćanska predaja s pravom to polaganje ruku smatra početkom sakramenta potvrde koji u Crkvi nekako ovjekovječuje milost Pedesetnice«⁶⁴.

Stoga možemo reći da se u potvrdi prima punina dara Duha Svetoga, to jest dar Duha kojeg je Isus primio na Jordanu za svoje mesijansko poslanje, a apostoli i prva zajednica na Pedesetnicu za svoje apostolsko i kršćansko poslanje i svjedočenje. Dakle, taj dar Duha prima se za poslanje.

2. Potvrda – punina dara Duha Svetoga – za poslanje

Da bi prikazali u čemu je bit potvrde, teolozi uglavnom raspravljaju o raznim učincima Duha u potvrdi. Mi u ovom našem razmišljanju ne polazimo od učinaka potvrde, nego od Božjeg plana spasenja, od spasenjskog događanja ostvarena po Kristu i nastavljena u Crkvi. Zato ovdje želimo iznijeti jednu tezu, koja je do sada veoma rijetko prikazana, i koju zastupa tek po neki teolog. Bit ove teze je sljedeća: Duh Sveti koga primamo u krštenju daje nam život kršćanina, »biti u Božjem narodu« – »esse in populo Dei«, a Duh Sveti koga primamo u potvrdi osposobljuje nas i delegira za kršćansko poslanje spašavanja svijeta, »djelovati u Božjem narodu« – »agere in populo Dei«.⁶⁵

Utemeljitelj i zastupnik ove teze A. Nocent smatra da iz učinaka izlivanja Duha Svetoga, koje pronalazimo u Svetom pismu i na kojima grade svoje teze mnogi teolozi, ne možemo pronaći pravi odgovor koja je temeljna uloga potvrde

⁶⁴ *Red potvrde*, str. 9.

⁶⁵ Koliko nam je poznato, ovu tezu je sedamdesetih godina XX. stoljeća prvi predložio, prikazao i nastojao, služeći se navodima Svetoga pisma, crkvenih otaca i Tradicije, teološki temeljito opravdati, Adrien Nocent, poznati profesor na Papinskom liturgijskom institutu sv. Anzelma u Rimu (usp. A. NOCENT, *nav. dj.*, str. 260–278). Slične ideje usputno i posve kratko iznosi A. ELBERTI (usp. *nav. dj.*, str. 491–493). Također i B. NEUNHEUSER (usp. *nav. dj.*, str. 34–37). Nismo naišli na činjenicu da je neki teolog u svijetu prihvatio i sustavno prikazao ovu njegovu tezu. Kod nas su na nju kratko upozorili: N. BULAT, *nav. dj.*, str. 218–222; M. ŠKARICA, *nav. dj.*, str. 228–229. Budući da je ova teza uglavnom nepoznata, barem u hrvatskoj teološkoj bibliografiji, smatramo da je njezino prezentiranje našoj teološkoj javnosti značajan doprinos upoznavanju i daljnjem razvoju teologije potvrde općenito i posebno na hrvatskom jezičnom području. U ovom i jest vrijednost i izvornost ovoga rada.

u životu kršćanina. Zato on obrazlaže svoju tezu polazeći ne od učinaka potvrde, nego od uloge koju potvrda ima u Božjem planu spasenja, to jest kako u onima koji prime potvrdu Duh Sveti djeluje za spas svijeta.

Evo kratkog prikaza ove teze: Čovjek je grijehom izgubio zajedništvo s Bogom i međusobno jedinstvo. Već u Starom zavjetu javlja se Duh, Božja sila, da bi stvorio novi svijet i uspostavio izgubljeno jedinstvo ljudi s Bogom i međusobno. U Novom zavjetu taj Duh, kao treća božanska osoba, djeluje u svijetu i njegovom snagom Božja Riječ postaje tijelo, te u osobi Isusa Krista zadobiva svoje postojanje u svijetu – »esse in mundo«. Utjelovljeni Krist već od prvog časa svoga začeća ima svojstva Mesije, kralja, proroka i svećenika. Isto se događa kod čovjeka u krštenju. Postaje »novo stvorenje« (usp. Gal 6, 15; 2 Kor 5, 17). Kao što je Duh Sveti Kristu u utjelovljenju dao »biti u svijetu«, tako isti taj Duh u krštenju kršteniku daje »biti u Božjem narodu« – »esse in populo Dei«. Time se čovjek rađa na novi život u Bogu, postaje dionik božanske naravi, Božje dijete, član Crkve, prima opće svećeništvo, te po njemu svećeničko, kraljevsko i proročko dostojanstvo. Krštenjem ulazi u posebno prvo zajedništvo s Duhom Svetim, prima dar Duha vlastit krštenju. »Međutim, svako 'biti-postojati' ('esse') zahtijeva i 'djelovati' ('agere'). 'Biti u svijetu' ('esse in mundo') zahtijeva i 'djelovati u svijetu', a isto tako 'biti u Božjem narodu' zahtijeva i 'djelovati u Božjem narodu'.«⁶⁶

To se ostvarilo kod Krista, koji je snagom Duha Svetoga od utjelovljenja Mesija, kralj, prorok i svećenik, a kod krštenja na Jordanu i kod preobraženja prima posebnu snagu Duha Svetoga za svoje mesijansko kraljevsko, proročko i svećeničko poslanje i djelovanje za spas svijeta. Otac nebeski Isusa upravo zbog toga mesijanskog poslanja i ispunjanja njegove volje proglašuje ljubljenim Sinom i traži od ljudi da ga slušaju (usp. Mt 3,17; 17, 5; Mk 1, 11; 9, 7; Lk 3, 22; 9, 35). U ovim događajima i proglasu Oca nebeskoga Krist prima poslanje za djelovanje, »transit de esse in mundo secundum carnem ad agere in mundo ad salutem dandam.«⁶⁷

Nešto slično dogodilo se silaskom Duha Svetoga na apostole i prvu kršćansku zajednicu na dan Pedesetnice, kad su snagom toga Duha službeno uvedeni u njihovo apostolsko i kršćansko poslanje, kao i Krist kod krštenja na Jordanu i u preobraženju. Slično kršćanin u krštenju snagom Duha Svetoga postiže ono temeljno »biti u Božjem narodu« (»esse in populo Dei«), međutim u sakramentu potvrde Duh Sveti ponovo se izlijeva na kršćanina i daje mu posebno poslanje da može s Kristom sudjelovati i djelovati u Božjem planu otkupljenja, time »christianus transit de esse in Christo ad agere cum Christo ad salutem mundi. Spiri-

⁶⁶ N. BULAT, *nav. dj.*, str. 219.

⁶⁷ A. NOCENT, *nav. dj.*, str. 261.

tus rursus agit in homine ut ad actionem deputetur... Baptisma dat caracterem existentiae christianae et confirmatio dat caracterem muneris christiani»⁶⁸.

Čime je Krist ispunio to svoje mesijansko poslanje za spasenje svijeta? »Krist je ispunio svoje poslanje prvenstveno kad izvršava svoje pashalno otajstvo; tada je zaista Mesija, kralj, prorok i svećenik. Svećeničko poslanje Krist je ispunio i na Kalvariji, ali također ustanovljenjem Crkve, uskrsnućem, uzašašćem na nebo i slanjem Duha Svetoga. Slična stvarnost postoji kod kršćanina. Kršćanin je ispunio svoje poslanje kad slavi pashalno otajstvo, to jest prvenstveno kad slavi euharistiju. Naime euharistija čini prisutnim pashalno otajstvo. Isto tako u povezanosti s euharistijom, kršćanin ispunja svoje poslanje kad slavi ostale sakramente i liturgiju Crkve.«⁶⁹

U vidu ispunjenja ovog Božjeg plana spasenja bolje možemo shvatiti ulogu kako općeg tako i ministerijalnog svećeništva u Crkvi i njihovu međusobnu ovisnost. Svi kršteni obdareni su općim svećeništvom te zajedno s ministerijalnim svećenicima, koji su od njih uzeti, prikazuju euharistiju i tako čine prisutnim Kristovo pashalno otajstvo. U stvari krštenje i potvrda dovode kršćanina do milosne punine za plodonosno slavljenje i prikazivanje euharistije. Na ovaj način bolje se može shvatiti svećeničko i misionarsko poslanje svih kršćana u Crkvi.⁷⁰ »Iz ovoga se vidi kako su međusobno povezana tri sakramenta kršćanske inicijacije: krštenje nam daje karakter kršćanske egzistencije, potvrda karakter kršćanskog služenja u Božjem planu spašavanja svijeta, a euharistija je uprisutnjenje pashalnog misterija po kojem se izvršava spasenje svijeta.«⁷¹

Ovim smo prikazali tezu, koju je iznio A. Nocent, da u potvrdi primamo posebni dar Duha Svetoga za kršćansko poslanje sudjelovanja u izvršavanju Božjeg plana spasenja u svijetu. Međutim sam Nocent priznaje da »treba reći da ovu tezu nitko sve do sada nije podržao«⁷². Stoga on preporučuje da bi s obzirom na ovu njegovu tezu bilo potrebno bolje ispitati tekstove Svetoga pisma i crkvenih otaca, posebno one koji govore o Isusovu krštenju na Jordanu i o preobraženju. On sam se ukratko pozabavio tim tekstovima, te analizira: Ciprijana, Ambrozija, Ireneja, Hipolita Rimskog i Augustina, i kaže, da na temelju istraživanja Svetoga pisma, otaca i mišljenja raznih teologa, možemo doći do naprijed izne-

⁶⁸ A. NOCENT, *nav. dj.*, str. 261, 263; *usp. isto*, 260–262; N. BULAT, *nav. dj.*, str. 219–220; M. ŠKARICA, *nav. dj.*, str. 228.

⁶⁹ A. NOCENT, *nav. dj.*, str. 261–262.

⁷⁰ *Usp. isto*, str. 262–263.

⁷¹ N. BULAT, *nav. dj.*, str. 220.

⁷² A. NOCENT, *nav. dj.*, str. 263. Tako je to bilo pred tridesetak godina. U bilješci 65 naveli smo da su je kratko spomenuli A. ELBERTI i B. NEUNHEUSER, a kod nas N. BULAT i M. ŠKARICA. Možda je do sada netko ovu tezu stvarno podržao te opširno i sustavno prikazao, ali mi nismo naišli na takovu službenu podršku ovoj tezi.

senih tvrdnji i zaključaka. Prema njima, u potvrdi primamo onu snagu dara Duha Svetoga za kršćansko poslanje, koju je Isus primio kod krštenja na Jordanu i kod preobraženja za svoje mesijansko poslanje, a apostoli na dan Pedestnice za svoje poslanje i djelovanje za spašavanje svijeta u zajednici Crkve. Međutim, teologija potvrde još nije ni potpuna ni konačna, te je potrebno učinke potvrde hijerarhijski ispravno vrednovati. Ipak, nakon proučavanja Svetoga pisma, otaca i teologa, čini se da je prvi i bitni učinak potvrde ovjerovljenje potvrđenika za njegovo poslanje da s Kristom u Crkvi radi na ostvarenju Božjeg plana spašavanja svijeta. Da bi što bolje ispunio to poslanje u potvrdi prima posebne darove Duha Svetoga, u stvari prima puninu dara Duha Svetoga.⁷³

Očito je da ova iznesena teza počiva na solidnim teološkim temeljima i da je veoma zanimljiva, te se je nadati da će ona ipak početi privlačiti pažnju suvremenih teologa, koji će je početi proučavati i analizirati njezinu teološku utemeljenost. To bi trebalo uroditi i njezinim prihvaćanjem, barem među teolozima, pa i kod nas. Stoga smo je i prikazali da bismo omogućili njezino upoznavanje svima koji proučavaju sakrament potvrde posebno s teološkog gledišta. Smatramo ovo obogaćenjem teološkog razmišljanja o problematici potvrde. I u ovom se pokazuje vrijednost i izvornost ovog rada.

3. Zanimljiv i jedinstven prijedlog

Ovdje želimo posve ukratko prikazati jedno zanimljivo razmišljanje i prijedlog istoga profesora A. Nocenta. On, kao dugogodišnji profesor i teolog, vrsni poznavatelj problematike teologije sakramenata, a posebno sakramenta potvrde, u svojim razmišljanjima uvijek želi da njegovi zaključci budu teološki opravdani i utemeljeni. Zato se njegova razmišljanja o sakramentima kršćanske inicijacije temelje na dugoj tradiciji i zdravoj teologiji, prema kojima su ovi sakramenti međusobno usko povezani i redosljed njihove podjele tradicionalno ustaljen: »sakrament koji daje 'biti kršćanin' (krštenje), onaj koji daje 'djelovati kao kršćani' (potvrda), sakrament potpunog ucjepljenja u Novi savez posredstvom davanja hvale (euharistija)«⁷⁴. Naprijed smo naveli da i Drugi vatikanski sabor, posaborski dokumenti i novi obrednici naglašavaju kao bitnu značajku međusobnu povezanost ovih sakramenata i stoga potrebu da »se nanovo sastavi obred potvrde, da bude jasnija nutarnja veza tog sakramenta s čitavom kršćanskom inicijacijom«⁷⁵, a to bi onda trebalo dovesti i do uspostave ustaljenog redosljeda njihove podjele. Međutim, usprkos tim jasnim i teološki utemeljenim preporuka-

⁷³ Usp. *isto*, str. 243–273.

⁷⁴ A. NOCENT, »I tre sacramenti dell'iniziazione cristiana«, u: VIŠE AUTORA, *Anamnesis, la liturgia, i sacramenti: teologia e storia della celebrazione*, Ed. Marietti, Genova, 1986., str. 12.

⁷⁵ *SC*, br 71.

ma i odredbama, sam obrednik potvrde dopušta odstupanja od tih odredaba, kad kaže: »Ipak iz opravdanih razloga ..., biskupske konferencije mogu odrediti zreliju dob kada to drže prikladnijim da bi djeca taj sakrament primila nakon odgovarajuće pripreme.«⁷⁶ Ovim se ustvari dopušta da se samo iznimno može odstupiti od redovite tradicijom utvrđene prakse podjele sakramenata inicijacije: krštenje, potvrda, euharistija, pa je stoga teško shvatiti zašto je crkvena vlast zbog pastoralnih razloga žrtvovala bitnu povezanost i tradicijom i teologijom utemeljeni ispravni način redosljeda podjele ovih sakramenata. Mnoge biskupske konferencije poslužile su se ovom dozvolom, ali ne u iznimnim slučajevima, nego je to postala gotovo redovita praksa. Tako i u Crkvi u Hrvata. Barem neki teolozi kritiziraju ovu dozvolu i praksu. »Kao primjedba neka mi bude dopušteno jedno pitanje: da li se može instrumentalizirati neki sakrament u pastoralne svrhe? Naprotiv smatramo da pastoralne probleme treba rješavati pastoralnim pokušajima, ipak takovim koji uvijek imaju teološko obrazloženje!«⁷⁷

I A. Nocent naglašava da se takva sadašnja praksa ne slaže ni s predajom ni s teologijom potvrde. »Čini se iznenađujućom u Zapadnoj crkvi prilično siromašna teologija dara Duha, pouzdanje koje se polaže osobito u osobne napore za postizanje duhovne zrelosti, zaboravljajući da je nedvojbeno Duh očito najčvršća osnova za to. Ali posebice prilično iznenađuje zapažanje kako se, najčešće, pastoral malo zanima za predaju i teologiju. U ovom slučaju, obično i osnovno ispitivanje predaje pokazuje da sadašnji pastoral potvrde nije s njom u skladu. S teološkog gledišta podjeljivanje euharistije prije potvrde smješta se izvan cijele teologije sakramenta. Tako u vidu pastorala zakrećemo sakrament od onoga što on doista jest ... Pitamo pastire ...: Mora li ustrojstvo i sadržaj nekog sakramenta uzmaknuti pred pastoralom ili se pastoral mora oblikovati prema sakramentu? Drukčije rečeno: Može li neka pastoralna odluka imati za polazište, i stavljajući na stranu druge razloge, neku pastoralnu potrebu? ... Može li to ići dotle da se ne vodi nikakva računa o važnim tradicionalnim elementima?«⁷⁸ A. Nocent ostaje čvrsto na stanovištu da je nužno potrebno sačuvati bitnu povezanost i teološki opravdan redosljed sakramenata kršćanske inicijacije: krštenje, potvrda, euharistija. Stoga i on naglašava da se ne smije upotrijebiti sakrament potvrde, makar koliko to pastoralno izgledalo nužno, da bi se posvetila dob fizičke zrelosti. On pronalazi i sugerira zadovoljavajuće odgovore na razne poteškoće, koje se pojavljuju, kad se želi zadržati ta povezanost i redosljed.⁷⁹

⁷⁶ *Red potvrde*, br. 11.

⁷⁷ G. RIGGIO, »L'età della confermazione in Italia«, u: *Rivista liturgica* 59 (1972.), br. 3, str. 413; usp. A. NOCENT – S. MARSILI, nav. dj., str. 23–36; B. BOTTE, nav. dj., str. 37–42; I. BIFFI, nav. dj., str. 317–318; A. ELBERTI, nav. dj., str. 510; B. NEUNHEUSER, nav. dj., str. 29–33.

⁷⁸ A. NOCENT, »La Confirmation«, nav. dj., str. 699–700.

⁷⁹ Usp. A. NOCENT, nav. dj., str. 274–278.

Ovdje ćemo prikazati njegov odgovor samo na jednu poteškoću. Naime, zagovornici odgađanja potvrde za zreliju dob, brane to činjenicom, da u mnogim stranama svijeta vjera i vjersko znanje slabe. Ako bi djeca primila potvrdu oko sedme godine prije prve pričesti, kasnije bi mnogi od njih zanemarili vjersku pouku. Ako se pak potvrda odgodi za kasniju dob, onda će duže ići na tu pouku i tada će moći svjesnije i odgovornije obnoviti krsna obećanja. To, kažu oni, opravdava odgađanje potvrde.

A. Nocent je svjestan te činjenice te priznaje da »treba razumjeti tjeskobu biskupâ i svećenikâ pred vjerskom budućnošću najmlađih kršćana. Ta je tjeskoba danas nedvojbeno jača nego u prošlosti. Statistike zaprepašćuju, osobito u nekim zemljama, kad se uspoređi broj krštenih i broj praktičnih vjernika«⁸⁰. On naglašava da tome uvelike pridonosi činjenica da su mladi nakon potvrde uvelike prepušteni sami sebi, jer u današnjoj Crkvi ne postoji sustavni mistagoški odgoj, pa cjelokupno okruženje u kojem žive nije takvo da bi im pomoglo u napredovanju u onom što su sakramentalno primili i u daljnjem vjerskom dozrijevanju i svjesnom uključivanju u zajednicu vjere. Sakramenti nisu magijski čini, stoga je nužno potrebno i u obiteljima i cijeloj župnoj zajednici kroz sustavne mistagoške pouke stvarati dosljedno i zdravo kršćansko okruženje, koje će mladima pomoći u njihovu duhovnom i vjerskom rastu i svjesnom prihvaćanju vjere.⁸¹ On također priznaje da »Crkva ima pravo činiti što stvarno čini. Čini se da je sklona odrediti potvrdu oko 14-15 godina i kasnije; dosljedno pričest će biti primljena prije potvrde.« Ali on odmah i nadodaje: »Ako Crkva ima pravo činiti tako, ipak ne može biti iznad tradicije i izlaže se opasnosti, da se sa svojim vjernicima postavi u stanje konfuzije, štetno za katehezu, jer se ne može nekažnjeno napustiti liturgijska i teološka direktiva koja je održavana kroz više stoljeća.«⁸² Stoga on postavlja pitanje: Zašto Crkva ne bi mogla stvoriti jednu novu praksu? Ona bi se sastojala u sljedećem: Djeca bi se krštavala kao i sada, nedugo nakon rođenja, a potvrda i euharistija dijelile bi se u dobi razuma, to jest ubrzo nakon sedme godine. Time bi se ponovo uspostavio autentični redosljed sakramenata: krštenje, potvrda, euharistija, a izbjegla bi se praksa koja je u kontradikciji i s tradicijom i s teologijom. Odreknuće i ispovijest vjere učinjeni kod krštenja obavljali bi se i kod primanja potvrde i euharistije, dakle nakon sedme godine, da podsjetite na ono što su roditelji ili kumovi učinili kod krštenja umjesto djeteta, koje nije bilo svjesno toga čina. Kasnije bi bilo obvezno još jedno odreknuće, obnova krsnih obećanja i javno svečano prihvaćanje i ispovijedanje vjere u dobi između 18-20 godina. Taj čin trebalo bi obaviti svečano, po mogućnosti pred biskupom, i svakako pred

⁸⁰ A. NOCENT, »La Confirmation«, *nav. dj.*, str. 698.

⁸¹ Usp. isto, str. 698–703.

⁸² A. NOCENT, »I tre sacramenti...«, *nav. dj.*, str. 129.

okupljenom župnom zajednicom vjernika. Priredili bi se i posebni misni obrasci i čitanja, kao i obrazac odreknuća, obnove krsnih obećanja i ispovijesti vjere, prikladan za ovu zgodu. Da bi netko mogao biti pripušten ovom svečanom činu, morao bi nakon primanja sakramenata inicijacije, to jest već od 7. godine pohađati vjersku pouku, ali ne običnu pouku u vjeri, nego u stvari pravu dugotrajnu mistagogiju, i to po prilici do 12. godine redovito i intenzivno, te nakon toga sve do samog ovog čina, također redovito, ali nešto rjeđe. Taj mistagoški odgoj trebao bi uz pouke i predavanja o vjeri i uvođenje u praktični kršćanski život po vjeri sadržavati i razna liturgijska slavlja, slično kao kod katekumenata odraslih. Da bi taj mistagoški odgoj zaista i postigao uspjeh, trebalo bi mnogo i sustavno raditi na stvaranju zdravog vjerskog okruženja u obitelji i župi, gdje će vjera onoga tko pohađa te pouke moći sazrijevati.

Samo oni koji bi sve ove godine redovito pohađali tu pouku prema programu koji bi odredila biskupska konferencija, bili bi pripušteni obavljanju ovog svečanog čina odreknuća, obnove krsnih obećanja i svjesnog prihvaćanja vjere. Onaj tko ne bi htio pohađati mistagoške pouke i obaviti ovaj svečani čin, time bi u stvari praktično pokazao da on nije vjernik, te ne bi mogao unaprijed biti pripušten ni drugim sakramentima, jer se za primanje svih sakramenata traži vjera. Ovaj svečani čin upisao bi se u župne knjige, zajedno s krštenjem i potvrdom i drugim sakramentima određene osobe. Sasvim je očito da bi sakrament potvrde, primljen nakon 7. godine prije prve pričesti, ponovo primao na svojoj vitalnosti i značenju za cijelo vrijeme ove pripreme i posebno kod samog svečanog čina obnove krsnih obećanja i svjesnog prihvaćanja kršćanstva.⁸³

Nocent upozorava da ne bi trebalo olako i prebrzo krstiti djecu koja nemaju zagaraniran barem osnovni odgoj u vjeri. Ako krštenje djeteta traže roditelji koji sami nisu odgojeni u vjeri, i oni bi trebali tada prihvatiti obvezu produženih mistagoških kateheza, da bi tako i sami svjesno prihvatili vjeru i obveze vjerskog odgoja djece. On ipak priznaje da treba izbjegavati uskraćivanje krštenja, ali i to je nekad nužno. Ne bi li upravo zbog toga trebalo »misliti o uvođenju neke vrste katekumenata, tijekom kojega su roditelji uključeni u postupna otklinjanja svoga djeteta i tako katehizirani u prigodi njegova krštenja? Zahtjevi za primanje djeteta na krštenje pripremaju dobar kršćanski odgoj djeteta i njegovo okruženje kasnije tijekom njegova rasta ... Ako su roditelji pripremljeni za krštenje svoga djeteta, bit će više ohrabreni da ga šalju na mistagogiju koju mu Crkva želi dati«⁸⁴. I sam A. Nocent priznaje da će se ovi prijedlozi mnogima činiti strogima, jer u

⁸³ Usp. A. NOCENT, »I tre sacramenti...«, *nav. dj.*, str. 12–15; 129; ISTI, *nav. dj.*, str. 277–278; ISTI, »La Confirmation«, *nav. dj.*, str. 698–703; A. NOCENT – S. MARSILI, *nav. dj.*, str. 28 (radi se o mišljenju A. NOCENTA); B. NEUNHEUSER, *nav. dj.*, str. 33–37.

⁸⁴ A. NOCENT, »La Confirmation«, *nav. dj.*, str. 701–702.

stvari oni to i jesu, ali da on smatra da je došlo vrijeme, kada se treba navikavati na određenu strogost, jer će bez nje Crkva izgubiti na svojoj vjerodostojnosti. Ovim se ne želi izbacivati i gubiti buduće kršćane, nego sve poticati na obraćenje i angažirano, svjesno prihvaćanje vjere. Zato on kaže: »Mogao bi tko držati strogim odbijanje sakramenata onima koji ne žele javno izgovoriti odreknuće i krsna obećanja. Ali kako primiti na sakramente nekoga tko ne kani javno ispovijedati svoju vjeru?«⁸⁵

A. Nocent je iznio ovaj svoj prijedlog sa željom da se o njemu za sada barem razmišlja i tako stvara pogodno ozračje za njegovo provođenje u djelo. Da li će se, gdje i kada te na koji način ovo i ostvariti, to ovisi o pojedinim biskupskim konferencijama, jer takvo odlučivanje spada isključivo na njih. On sam je svjestan da to nije lako ostvariti, ali je poželjno. Zato kaže: »Ne sumnjamo da je to velik posao koji trebamo obaviti, da tu nedostaje strpljivosti i razboritosti. Ali vjerujemo da ako dopustimo posve mladom kršćaninu da primi dar Duha i ako mu ponudimo okruženje, on će sazrijevati do trenutka kad bude u dobi da ponosno proglasi svoju vjeru. Dar Duha neće biti možebitna nagrada za njegovo zalaganje nego Duh će ga voditi do tog odlučnog trenutka. Jakost potvrde, vršenje primljenog i djelujućeg svećeništva u euharistiji donijet će svoje plodove. Neće se dakle činiti da Crkva raste idući protiv predaje, protiv teologije sakramenta potvrde, nego razmišljajući i stvarajući okruženje koje može oblikovati onoga koji se angažira u susretu s Kristom u njegovoj Crkvi.«⁸⁶

Smatramo da je ovaj prijedlog veoma zanimljiv, i što je posebno važno, njegovo prihvaćanje omogućilo bi da se sačuva dugom tradicijom posvećeni i na teološkim razlozima utemeljeni redosljed i nužna povezanost sakramenata kršćanske inicijacije. Ujedno bi se omogućilo, barem onima koji bi na to bili spremni, temeljitije upoznavanje vjere i njezino svjesnije prihvaćanje. Vjerojatno bi u župnim knjigama bilo manje upisanih vjernika, jer bi možda neki, koji su kršteni, te potvrđeni i pričešćeni kao djeca, odustali od pohađanja mistagoških pouka, ali bi zato oni koji bi pohađali te mistagoške pouke i nakon njih svečano obavili čin obnove krsnih obećanja i prihvaćanja vjere, zasigurno bili svjesniji i dosljedniji vjernici, a za tim i trebamo težiti. Uvjereni smo da bi ovo ujedno pridonijelo sveukupnoj obnovi vjere i dosljednijeg života po vjeri. Naime, očito je da se sadašnji način dijeljenja potvrde u zadnjim razredima osmogodišnje ili prvim srednje škole nije pokazao zadovoljavajućim, jer, nažalost, dan primanja potvrde za ne mali broj potvrđenika, posebno u gradovima, znači dugotrajni prekid s prakticiranjem vjere. Potvrdu su ipak željeli primiti, da bi, kako neki običavaju govoriti, imali sve sakramente kao i njihovi ostali vršnjaci. Takovi stvarno pokazuju da

⁸⁵ A. NOCENT, »La Confirmation«, *nav. dj.*, str. 703.

⁸⁶ Isto.

ne prihvaćaju obvezu kršćanskog poslanja, koje u potvrdi primaju. Tako potvrda za njih postaje samo običaj, koji malo ili ništa znači u njihovu životu. Stoga je potrebno razmišljati o novim mogućnostima i pokušajima, koji bi pridonijeli svjesnom i odgovornom prihvaćanju i dosljednom življenju vjere.

Upravo za tim ide i ovaj ovdje izneseni prijedlog, koji je kod nas uglavnom nepoznat.⁸⁷ Zato je on i vrijedan i izvoran. Želja nam je da ovo bude poticaj za daljnje razmišljanje i teološko produblјivanje ovog prijedloga. Isto tako i za njegovo barem djelomično, možda eksperimentalno prihvaćanje i ostvarenje. Jasno je da se nešto slično ne može poduzeti samoinicijativno, nego jedino uz odobrenje i suglasnost biskupske konferencije. Mi ovaj prijedlog sa svoje strane podržavamo i radovalo bi nas njegovo praktično ostvarivanje. Međutim, ako bi ovaj rad pridonio da kod sadašnjeg načina dijeljenja potvrde, priprava potvrđenika, obitelji i cijele župne zajednice poprimi ozbiljniji oblik, to jest oblik pravih mistagoških pouka, on bi već uvelike ispunio svoju zadaću.

Zaključak

O raznim teološkim vidovima te pastoralnim i obrednim pitanjima sakramenta potvrde mnogo je napisano, posebno nakon Drugoga vatikanskog sabora, ali smo još daleko od cjelovite teologije i zadovoljavajuće obredne prakse ovog sakramenta. Stoga je poželjan svaki znanstveni rad koji pridonosi daljnjem rasvjetljavanju njegove teološke problematike i usmjeravanju plodonosnije pastoralne prakse, posebno ako se radi o važnim i bitnim teološkim značajkama potvrde, o kojima ne nalazimo sustavno razrađenih teoloških razmišljanja. Mi u ovom radu, puštajući po strani sva ostala važna otvorena pitanja, obrađujemo upravo takva dva nedovoljno obrađena temeljna vida, naime prikazujemo potvrdu kao *sakrament punine dara Duha Svetoga, Duha Pedesetnice*, koji one koji ga prime osposobljava za kršćansko poslanje, to jest *da kao kršćani zajedno s Kristom djeluju za spas svijeta*.

Da bi postalo očito da zaista možemo ustvrditi da je potvrda sakrament punine dara Duha Svetoga, smatrali smo potrebnim najprije, na temelju tradicije i teologije, i to posebno teologije Drugoga vatikanskog sabora i odredaba posaborskih dokumenata i obnovljenih obrednika, istaknuti jedinstvo sakramenata kršćanske inicijacije, gdje potvrda obvezno zauzima drugi stupanj. Svako odstupanje od tog jedinstva i redoslijeda značilo bi teološko osiromašenje i gubitak pravog smisla ovog sakramenta. Daljnji nužni korak u postizanju našeg cilja – pri-

⁸⁷ Neki poznati teolozi u svijetu spominju ovu mogućnost kao nešto što bi omogućilo sačuvati bitno jedinstvo sakramenata inicijacije. Zbog toga bi bilo vrijedno dalje o ovome razmišljati. Vidi npr. B. BOTTE, *nav. dj.*, str. 41; B. NEUNHEUSER, *nav. dj.*, str. 33–37.

kazivanja potvrde kao punine dara Duha Svetoga, jest prikazivanje potvrde kao sakramenta koji upotpunjuje krštenje, gdje opet naša razmišljanja temeljimo na ustaljenoj tradiciji i teologiji te crkvenim dokumentima i odredbama obnovljenih obrednika kao i na najnovijim razmišljanjima teologa, na čemu počivaju i sva naša daljnja razmišljanja i postavke. Tako dolazimo do onoga za ovaj rad najvažnijeg, to jest prikazivanja potvrde kao sakramenta koji nam daje Duha Svetoga Pedesetnice, a to je punina dara Duha Svetoga. Da bismo i ovo bolje osvijetlili, smatrali smo potrebnim prikazati ulogu i djelovanje Duha Božjega, Svetoga u Bibliji, u Starom i Novom zavjetu. Sveto pismo Novog zavjeta jasno nam kaže da nam krštenje oprašta grijeh, da nam daje Božju milost, postajemo djeca Božja i obdaruje nas Duhom Svetim. Stoga smo i prikazali na koji način po krštenju u nama djeluje i boravi Duh Sveti. Ovo je bilo nužno da bismo mogli razjasniti u čemu je posebnost potvrde, što nam to daje potvrda što nismo već primili u krštenju? Tako ulazimo u srž prvog dijela ovog rada, gdje prikazujemo djelovanje Duha Svetoga u potvrdi i to na način koji do sada nije bio ovako razrađen. Analizirajući potanko događaj Isusova krštenja na Jordanu, silazak Duga Svetoga na njega i Očev glas koji za njega svjedoči (kao i događaj kod Isusova preobraženja), obrazlažemo da je tada Isus, koji je već od utjelovljenja bio pun Duha Svetoga, primio posebnu snagu Duha Svetoga za svoje mesijansko poslanje spašavanja svijeta. Slično se dogodilo na dan Pedesetnice, kad je Duh Sveti apostole, koji su i prije imali Duha Svetoga, obdario posebnim darovima, to jest puninom svoga dara za njihovo apostolsko poslanje da s Kristom i u ime Krista rade za spašavanje svijeta. Upravo to se događa i u sakramentu potvrde. Naime oni, koji su već na krštenju primili Duha Svetoga, u potvrdi primaju posebni dar i snagu Duha Svetoga za svoje kršćansko poslanje i rad na spašavanju svijeta, slično kao Isus na Jordanu i kod preobraženja i apostoli na Pedesetnicu. Taj Duh Jordana, Pedesetnice i potvrde izliva se u punini dara Duha Svetoga za poslanje spašavanja svijeta.

Mnogi teolozi raspravljajući o teologiji i važnosti potvrde nabrajaju razne njezine učinke. Za razliku od njih mi u ovom radu ne polazimo od učinaka potvrde, nego od spasenjskog događanja kojeg je Krist ostvario svojim vazmenim otajstvom i to posebnom snagom Duha Svetoga. Istu snagu Duha Svetoga primili su i apostoli na Pedesetnicu za njihovo poslanje nastavljanja spasenjskog događanja. Upravo stoga smatramo da je potvrda sakrament, koji nam daje onu posebnu snagu dara Duha Svetoga, koju je Isus primio na Jordanu i kod preobraženja a apostoli na Pedesetnicu, za poslanje nastavka ostvarivanja spasenjskog događanja u Crkvi. Duh Sveti Isusu u utjelovljenju daje »biti u svijetu«, a na Jordanu i kod preobraženja daje posebno spasenjsko poslanje – »djelovati u svijetu za spas svijeta«. Vjernicima pak Duh Sveti u krštenju daje »biti u Božjem narodu«, a u potvrdi posebno spasenjsko poslanje – »djelovati za spas toga naroda«. U to-

me je bit potvrde. U njoj se prima punina dara Duha Svetoga za poslanje, da potvrđeni s Kristom u Crkvi djeluju na ostvarenju spasenjskog događanja. Ovo je jedan posve novi način promatranja u čemu bi bila bit i novost sakramenta potvrde, jer ovaj način prikazivanja biti potvrde u stvari nije nitko ili je malo tko podržao. U ovome se nalazi vrijednost i izvornost ovoga našeg rada.

Na kraju predlažemo i dajemo na uvid zanimljivi prijedlog A. Nocenta, koji omogućuje da se sačuva tradicijom i teologijom ustaljeno i najnovijim crkvenim dokumentima zatraženo jedinstvo i redosljed sakramenata inicijacije, koji bi se trebali primiti u ranom djetinjstvu. Nakon toga bi u višegodišnjoj mistagogiji bio omogućen i zagarantiran odgoj i dozrijevanje u vjeri, nakon čega bi u godinama mladenačke zrelosti slijedio svečani čin svjesnog prihvaćanja vjere. To bi možda pridonijelo da neki prestanu biti članovi Crkve samo na papiru, ali bi isto tako doprinijelo čvrstoći vjere mnogih drugih.

Smatramo da nakon svega možemo ustvrditi da je ovaj naš rad vrijedan i koristan, da donosi neke važne novosti u teološkim razmišljanjima o sakramentu potvrde i da može dati koristan doprinos daljnjem produbljanju teoloških problema potvrde i primjeni novih pastoralnih postupaka.

Summary

THE CONFIRMATION – SACRAMENT OF FULLNESS OF THE HOLY SPIRIT

The greater part of theologians is starting from the confirmation effects in order to come to its essential properties. The Author in this meditation does not start from effects but from the salvation events, what Christ – strengthened by Holy Spirit in his baptism at Jordan for his messianic mission – accomplished in paschal mysteries. Analogous thing was happening at the Pentecost Day, when the special force of the Spirit was discharged upon the apostles enabling them for their apostolic mission in redeeming of world. The same is happening in the confirmation where Holy Spirit is poured down upon the confirmands to prolong their mission in the Church. Author restricts oneself to present two principal and essential aspects of confirmation, which until now has been not enough enlightened: in the confirmation is received the fullness of the Holy Spirit, Spirit of Jordan and Pentecost, and this gift of Spirit is received in confirmation just to cooperate in the mission of salvific event. This is a new manner to presentation of essential theological meaning of this sacrament.

Author bases his considerations upon Bible, tradition, theology, documents of the Vatican Council II, postconciliar decisions and new rites. The assertion about fullness in confirmation does follow from unity of sacraments of initiation, where the confirming is a second degree, then from action of Divine Spirit in Bible and from the fact of receiving of Holy Spirit already in baptism which is confirmed by confirmation. At the

end Author suggests a new proposal (promoted by A. Nocent), until now almost unknown to wide theological public, how to conserve the unity and traditional order of receiving of Christian Initiation in juvenile age. To them it is necessity hereafter to offer opportunity in the ripe youthful age, after mystagogic instruction, in a solemn festivity to confess their faith coram Ecclesia and thus become the mature members of Church. Author is sponsoring this proposal too as worth of attention.

Key words: Confirmation, Christian initiation, unity of sacraments of initiation, baptism at Jordan, Pentecost, Holy Spirit, gift of Spirit of Pentecost, confirmand, messianic mission, Christian mission, salvific event, mystagogic catechesis.